

ناصرالدین انصاری

آینه پژوهش ۱۸۲
سال سی و یکم، شماره دوم،
خرداد و تیر ۱۳۹۹

درگذشتگان

۲۳۳-۲۷۰

حجت الاسلام تویسرکانی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر سیداحمد تویسرکانی، از محققین و نسخه پژوهان و اساتید علوم عقلی حوزه اصفهان بود. فقید سعید در چهارشنبه اول فروردین ۱۳۱۳ ش (۵ ذی الحجه ۱۳۵۲ ق) در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله سید محمد باقر تویسرکانی امام جماعت مسجد حاج ملا محمد جعفر آباده ای و جدش آیت الله سید عبدالغفار تویسرکانی از خواص شاگردان آخوند ملا حسینعلی تویسرکانی بود. آن مرحوم تحصیلات طلبگی خویش را در اصفهان نزد حضرات آیات: سید محمد باقر تویسرکانی، میرزا محمدعلی حبیب آبادی، شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی، شیخ عباسعلی ادیب، شیخ حیدر علی صلواتی، ملا هاشم جنتی، شیخ علی قدیری کفرانی، شیخ محمود مفید، سیداحمد مقدس، شیخ مرتضی اردکانی، میرزارضا کلباسی، شیخ احمد فیاض، سید محمدعلی صادقی و سیدعلی فانی اصفهانی به پایان برد و برای تحصیل رشته معقول وارد دانشکده معقول و منقول دانشگاه تهران شد و متون فلسفی را نزد مرحوم شیخ جواد مصلح مترجم اسفار فراگرفت. در آبان ۱۳۴۱ ش دوره دکتری معقول را به سرانجام رسانید و در ۱۳۴۸ ش به دریافت درجه دکترا نائل آمد. وی از ۱۳۳۶ ش به دبیری در دبیرستان های قم (دین و دانش و حکیم نظامی) و اصفهان (نشاط) و کاشان و دانشگاه های مختلف پرداخت و علاوه بر تدریس به تصحیح متون فلسفی و کلامی و گردآوری کتب خطی و چاپی هم اهتمام ورزید و کتابخانه ای بس نفیس فراهم آورد. او عالمی جامع و توانا در تدریس کتب فقهی، اصولی، ادبی، فلسفی و کلامی بود که در طول نیم قرن تدریس خویش صدها طلبه و دانشجو را تربیت کرد و نامی نیک از خویش به یادگار نهاد. وی استاد راهنمای پایان نامه های مهم فقهی و کلامی بود و بر حفظ لباس روحانیت در محیط دانشگاه در زمان رژیم سابق اهتمام داشت. همچنین نسخه شناسی دقیق بود و در معرفی محقق دوانی و آثارش سعی فراوان کرد.

آثار چاپی اش عبارتند از:

۱. تحقیق: سبع رسائل (پنج رساله از ملاجلال الدین دوانی: اثبات الواجب (القدیم)، اثبات الواجب (الجدید)، الزوراء و دو شرح موجز و مفصل آن، شرح ابطال الزمان الموهوم از ملا اسماعیل خاجویی و معرفی حواشی و شروح بر تجرید الاعتقاد)
۲. تحقیق: ثلاث رسائل (سه رساله از محقق دوانی: تفسیر سوره کافرون، شرح هیاکل النور سهروردی و شرح برانموزج العلوم)
۳. تحقیق: الرسائل المختاره (ملاجلال الدین دوانی)
۴. تحقیق: رساله فی الغناء (سید عبدالغفار تویسرکانی)
۵. تحقیق: رساله فی الوقف (سید محمد باقر شفتی حجت الاسلام)
۶. تعلیمات دینی
۷. صرف ساده
۸. مجموعه مقالات

و فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه شخصی (غیرچاپی)

آن مرحوم در ۸۵ سالگی در عصر روز جمعه ۴ بهمن ماه ۱۳۹۸ ش (۲۸ جمادی الثانی ۱۴۴۱ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع و نماز آیت‌الله حاج شیخ هادی نجفی اصفهانی در تکیه تویسرکانی در تخت فولاد جنب والد و جد گرامی اش به خاک سپرده شد.

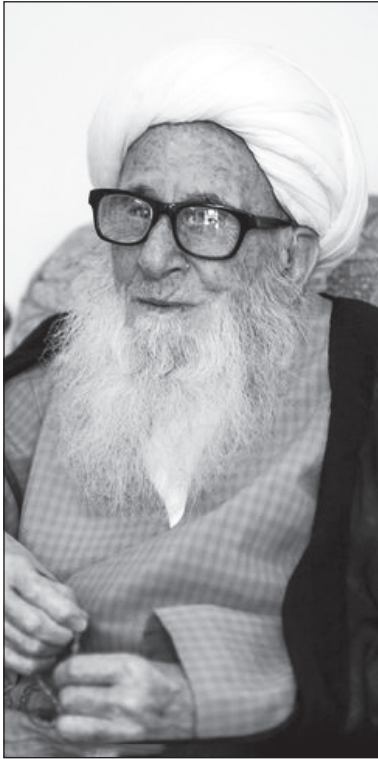
آیت‌الله میبدی

مرحوم آیت‌الله آقای حاج سید محمد رضا طاهایی میبدی عالم نامی استان گلستان و شهرستان گرگان بود. معظم له در ۵ شوال المکرم ۱۳۳۸ ق (اول تیرماه ۱۲۹۹ ش) در میبد زاده شد و در اوایل نوجوانی به تحصیل علوم دینی روی آورد و پس از اندکی تحصیل در یزد و قم در شهرری به خدمت آیت‌الله حاج شیخ محمد تقی بافقی رسید و ادبیات را از وی فراگرفت و در حدود سال ۱۳۱۵ ش به قم آمد و ادبیات را تکمیل کرد. سپس به عزم تحصیل در نجف اشرف، راهی همدان شد و چندی در درس تفسیر آیت‌الله آخوند ملاعلی همدانی شرکت جست و پس از آن راهی کرمانشاه و از آنجا با یاری آیت‌الله حاج سید محمد میبدی با پای پیاده روانه نجف اشرف شد و در مدرسه قزوینی سکونت گزید و قوانین را نزد آیت‌الله سید احمد اشکوری و شرح لمعه را هم نزد حضرات آیات: سید محمد باقر محلاتی و شیخ ذبیح‌الله قوجانی و سطوح عالیہ را هم نزد حضرات آیات: سید یحیی مدرس یزدی، حاج میرزا حسن باعفی یزدی، شیخ محمد حسین تهرانی و میرزاهاشم آملی آموخت. عرفان و فلسفه را هم نزد حکیم شیخ عبدالرحیم گنابادی و مباحث اخلاقی را هم از مرحوم آیت‌الله شیخ مرتضی طالقانی فراگرفت و پس از آن در درس خارج آیات عظام: سید عبدالهادی شیرازی، شیخ محمد کاظم شیرازی، سید یحیی مدرس یزدی، سید محمود شاهرودی و آقای خوبی حاضر شد و مورد توجه فراوان مرحوم شیخ محمد کاظم شیرازی و آقای خوبی قرار گرفت. در فروردین سال ۱۳۲۸ ش راهی ایران شد و به دعوت آیت‌الله شیخ محمد رضا مدرس جلیلی در گرگان ساکن شد. پس از وفات معظم له جانشین وی در امامت جماعت (شبستان) مسجد جامع و مدیریت مدرسه رضویه شد و حدود ۷۰ سال به اقامه جماعت و تدریس سطوح عالیہ و تفسیر قرآن پرداخت و تجدید بنای مدرسه رضویه و تأسیس کتابخانه مسجد جامع و تألیفات پراکنده هم از یادگارهای ایشان است.

آن مرحوم در این سال‌های طولانی همراه آیت‌الله حاج سید سجاد علوی گرگانی راهنمای معنوی مردم گرگان و اطراف بودند و هر دو بزرگوار در کمال رفاقت و صداقت به امور دینی و معنوی و علمی مردم و روحانیون گرگان رسیدگی می‌کردند.

وی در صدسالگی در روز یکشنبه ۲۲ دی ۱۳۹۸ (۱۶ جمادی الاولی ۱۴۴۱ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز سه‌شنبه ۲۴ دی با حضور ده‌ها هزار نفر از مردم گرگان تشییع و پس از نماز آیت‌الله نور مفیدی امام جمعه گرگان در صحن امامزاده عبدالله به خاک سپرده شد.

آیت الله بلندنظر

مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ محمد ولی بلندنظر عالم نامی استان لرستان و شهرستان آشتربود. وی در شوال المکرم ۱۳۴۳ ق (اردیبهشت ۱۳۰۴ ش) در روستای دکاموند از توابع آشترزاده شد و دوران نوجوانی خویش را در محضر مرحوم آیت الله شیخ امیدعلی دکاموندی که شخصیت بزرگ و بانفوذ علمی و معنوی منطقه بود گذراند. در سال ۱۳۱۸ ش رهسپار حوزه علمیه قم شد و پس از یک سال تحصیل به قصد عزیمت به نجف اشرف به کرمانشاه رفت و چند ماه در درس آیت الله حاج شیخ فرج الله موموندی رئیس حوزه علمیه کرمانشاه شرکت کرد و پس از آن در حدود ۱۳۲۰ به نجف اشرف مهاجرت کرد و سطوح عالی به نزد آیت الله شیخ علی محمد بروجردی فراگرفت و پس از آن به دروس آیات عظام: میرزاآقا اصطهباناتی، سید عبدالهادی شیرازی، آقای شاهرودی و آقای حکیم حاضر شد و بهره های فراوان برد. در آن زمان آیت الله آقاجنقی شهرستانی عالم بزرگ شهرستان آشتربه زیارت نجف اشرف آمده بود و با ایشان آشنا شد و او را تشویق به بازگشت کرد و در برگشت خود

به لرستان، خصوصیات او را به آیت الله حاج شیخ روح الله کمالوند گوشزد کرد. معظم له در سال ۱۳۳۶ بازگشت وی را به خرم آباد مطالبه کرد. او هم بدان شهر آمد و دو سال در مسجد صاحب الزمان خرم آباد به امامت جماعت پرداخت تا آنکه با تلاش زیاد بزرگان الشتر به خصوص آیت الله شهرستانی و مرحوم منظمی در سال ۱۳۳۸ به زادگاهش بازگشت و امامت جماعت مسجد جامع را بر عهده گرفت و بیش از نیم قرن به امور معنوی مردم شهر و روستاهای اطراف پرداخت و همانند «طیب دؤار بطبه» شب و روز به خدمت به مردم پرداخت. درب خانه اش از بام تا شام به روی مردم باز بود و عمری را با نزهت و قدس و طهارت و زهد و پارسایی به سربرد. وی رهبری مردم الشتر را علیه رژیم پهلوی بر عهده داشت و خدمات شایانی را به انقلاب اسلامی کرد. او را در ماه مبارک رمضان ۱۴۳۶ ق (تیرماه ۱۳۹۵) زیارت کردم. ایشان با وجود سن بالا در هوای گرم و روزهای طولانی روزه و به تمام ادعیه و نوافل مقید بود. از تألیفات وی کتابی در زندگی و مناظرات امام رضا (ع) بود که می فرمود: «مرحوم آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی هم بر آن تقریظ نگاشته بود» که اکنون مفقود است.

آن مرحوم در روز جمعه ۴ بهمن ۱۳۹۸ ش (۲۸ جمادی الاوّل ۱۴۴۱) در ۹۴ سالگی بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع با شکوه در روز شنبه ۵ بهمن و نماز حجت الاسلام و المسلمین شاهرخی امام جمعه خرم آباد در حیاط مسجد جامع الشتر به خاک سپرده شد.

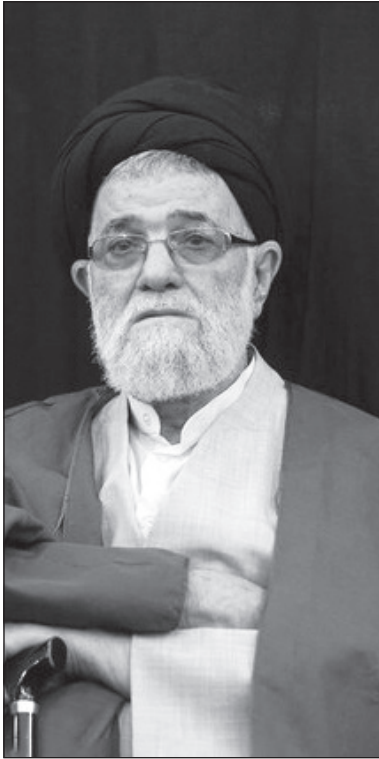
آیت الله رسولی محلاتی

مرحوم آیت الله آقای حاج سید هاشم رسولی محلاتی یکی از مشاهیر مؤلفان و مترجمان و پیشگام تصحیح آثار دینی و مذهبی بود. فقید سعید در روز چهارشنبه ۲۸ رمضان ۱۳۴۸ ق (۷ اسفند ۱۳۰۸ ش) در محلات در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله حاج سید حسین رسولی محلاتی از شاگردان آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری بود. وی در ۱۲ سالگی (۱۳۲۰ ش) همراه پدرش به قم آمد و به تحصیل علوم دینی روی آورد. نخست ادبیات و معالم را نزد پدر بزرگوارش و شرح لمعه را نزد حضرات آیات: شهید صدوقی، منتظری و شیخ اسدالله نوراللهی و مطول را نزد آیت الله شهید مطهری و قوانین را نزد آیت الله شیخ عبدالجواد جبل عاملی و سطوح عالیه را هم نزد آیات: مجاهدی تبریزی و سلطانی طباطبایی آموخت و پس از آن در دروس آیات عظام: آقای بروجردی (۷ سال) و امام خمینی (ره) و نیز دروس تفسیر و فلسفه علامه طباطبایی شرکت کرد. این درس ها را با مرحوم آیت الله فاضل لنکرانی مباحثه می کرد. ایشان در خلال سفرهای خویش به نجف اشرف چند ماهی نیز در دروس آیات عظام: آقای حکیم، آقای خوبی، آقای شاهرودی و امام خمینی شرکت کرد. در سال ۱۳۴۴ ش و به دنبال تبعید امام خمینی به عراق او هم به تهران آمد و در مسجد امام صادق (ع) در محله خونگه به اقامه جماعت و بیان تفسیر قرآن پرداخت و پس از وفات پدر بزرگوارش که امام جماعت امامزاده قاسم شمیران بود، بدان جا منتقل شد و تا سال ۱۳۶۵ ش در آن مکان مقدس به خدمات دینی اشتغال ورزید. سپس به مسجد فرشته در خیابان ولی عصر منتقل شد و علاوه بر اقامه جماعت در هر سه وعده، به خدمات علمی و دینی و اجتماعی هم اشتغال داشت. آن مرحوم از دوران جوانی و شاگردی امام خمینی مورد توجه و وثوق ایشان بود و پس از پیروزی انقلاب اسلامی رئیس دفتر امام و مسئول امور مالی ایشان در قم و تهران بود. تمام احکام ائمه جمعه، اجازات امور حسبیه، پیام های امام، پاسخ به نامه ها که امام انشاء می کرد و جواب مسائل شرعی مربوط به وجوه شرعیه بر عهده وی بود. امام در اجازه و کالت خویش بدو نوشت:

جناب حجة الاسلام آقای حاج سید هاشم رسولی دامت افاضاته

جناب عالی فردی می باشید متدین و درست، دانشمندی هستید محقق و بحمد الله تألیفات خوبی دارید. از دوستان باوفا و قدیمی من می باشید، سال ها در زمینه های مختلف زحمت کشیده اید، من به جناب عالی علاقه دارم و محبت های بسیار شما را فراموش نمی کنم، از آنجا که به شما اطمینان دارم شما را از طرف خود وکیل نمودم تا در تمام زمینه های شرعی طبق شرع انور عمل کنید. خداوند به شما پاداش خیر دهد. دست خدا به همراهتان.

ایشان همچنین نماینده امام در بنیاد مسکن انقلاب اسلامی بود و در رسیدگی به امور سیل زدگان و زلزله زدگان و تهیه خانه برای مستمندان شبانه روز در تلاش بود. نیز عضو و رئیس شورای سیاستگزاری ائمه جمعه کشور و نماینده مجلس خبرگان رهبری (از تهران، در دوره دوم)، عضو مهم دفتر مقام معظم

رهبری و مسئول بخش وجوهات شرعی بود و با همه این مناصب به اقامه جماعت در هر سه وعده و تألیف و ترجمه و تدریس در دانشگاه‌های: امام صادق، الزهراء و دانشگاه تهران هم می‌پرداخت و آینه تمام‌نمای یک عالم خدوم، مردمی، پرتلاش و موفق بود، به گونه‌ای که در عین کثرت اشتغال در دفتر امام و رهبری و انبوه کارها رفت و آمدها باز هم به تألیفات خود می‌پرداخت و از کوتاه‌ترین زمان هم بهره می‌برد. پایبندی به عبادات، نوافل، تهجد و احاطه بر حدیث، تاریخ، خط و اخلاق خوش از دیگر ویژگی‌های وی بود.

آثارش به سه دسته تصحیح و تألیف و ترجمه تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

الف) تألیف

۱. کیفر گناه (۲ ج)
۲. مبارزه با گناه
۳. تاریخ انبیاء (۲ ج)
۴. تاریخ تحلیلی اسلام (۴ ج) - از پیدایش عرب تا پایان خلافت عثمان
۵. تاریخ زندگانی رسول خدا (۳ ج)
۶. تاریخ زندگانی امیرالمومنین علی (علیه السلام) (۲ ج)
۷. تاریخ زندگانی فاطمه (علیها السلام) و دختران آن حضرت
۸. تاریخ زندگانی امام حسن (علیه السلام) (۲ ج)
۹. جنبه‌های اخلاقی و سیره عملی حضرت رضا (علیه السلام)
۱۰. شرح چهل حدیث (۲ ج)
۱۱. شرح زیارت امین‌الله
۱۲. تألیفات شیخ طوسی و شروح آن
۱۳. آداب معاشرت در اسلام

ب) ترجمه

۱. ترجمه سوره مبارکه انعام
۱۴. ترجمه اصول کافی (۲ ج)
۱۵. ترجمه روضه کافی (۲ ج)
۱۶. ترجمه ارشاد مفید (۲ ج)

۱۷. ترجمه صحیفه علویه (۲ ج)
۱۸. ترجمه سیره ابن هشام (۲ ج)
۱۹. ترجمه تفسیر مجمع البیان (ج ۱۲)
۲۰. ترجمه مفاتیح الجنان
۲۱. ترجمه مقاتل الطالبیین (ابوالفرج اصفهانی)
۲۲. ترجمه الانصاف فی النص علی الائمة الاشراف (سیدهاشم بحرانی)
- (ج) تصحیح و تحقیق
۱. تفسیر مجمع البیان (۱۰ ج)
۲۳. تفسیر نور الثقلین (۵ ج)
۲۴. تفسیر عیاشی (۲ ج)
۲۵. دار السلام محدث نوری (۴ ج)
۲۶. مناقب ابن شهر آشوب (۴ ج)
۲۷. کشف الغمه و ترجمه آن (۳ ج)
۲۸. مرآة العقول (۱۰ ج)
۲۹. اثبات الهداة و ترجمه آن (۷ ج)
۳۰. مقتضب الاثر فی النص علی الائمة الاثنی عشر (ابن عیاش جوهری)
۳۱. ایقاظ الهجعة فی اثبات الرجعه (شیخ حر عاملی)
۳۲. نفقات ثلاثة (آیت الله شیخ اسماعیل محلاتی)

وی به دلیل همین تلاش های تراثی و تحقیق و احیای مصادر شیعی مورد علاقه فراوان علامه شیخ آقابزرگ تهرانی بود و بین آنها نامه ها و مکاتبات فراوان تبادل شده و نامش در نقباء البشر مذکور بود.^۱ وی از علامه تهرانی اجازه روایت حدیث داشت و به من هم اجازه حدیث (شفاهی) بخشوده بود.

آن مرحوم در حدود ۹۰ سالگی در روز پنجشنبه ۱۹ دی ۱۳۹۸ ش (۱۳ جمادی الاولی ۱۴۴۱ق) در سالروز شهادت حضرت زهرا (س) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع در روز یکشنبه ۲۲ دی ماه و بعد از نماز حضرت آیت الله جوادی آملی بر آن در مسجد مطهری حرم حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد.

مقام معظم رهبری در سوگ وی چنین نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

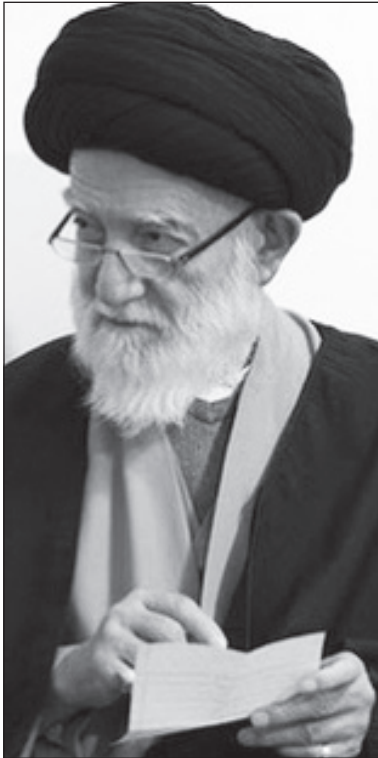
درگذشت عالم بزرگوار جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج سیدهاشم رسولی محلاتی رضوان الله تعالی علیه را به خاندان مکرم، همسر محترم و فرزندان گرامی و دیگر بازماندگان و نیز به

همه‌ی ارادتمندان ایشان تسلیت عرض می‌کنم.

این عالم جلیل عمر بابرکت خود را در خدمت اسلام و مسلمین گذرانیدند. سالها در قم و نجف و تهران در کنار امام راحل خدمت کردند و پس از رحلت معظم‌له با این حقیر به همکاری اشتغال یافتند. آثار قلمی ایشان از ترجمه و تصحیح و تحقیق مورد استفاده‌ی علاقمندان است. از خداوند متعال رحمت و مغفرت و علو درجات آن مرحوم را مسألت می‌کنم.

سید علی خامنه‌ای

۲۱ دی ۱۳۹۸

آیت‌الله موسوی خلخالی

حضرت آیت‌الله آقای حاج سید محمد مهدی موسوی خلخالی یکی از علمای مشهور مشهد مقدس بود. معظم‌له در سال ۱۳۴۴ق (۱۳۰۴ش) در شهر رشت در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدر بزرگوارش آیت‌الله سید فاضل موسوی خلخالی (متوفای ۱۳۵۰. تبریز) از شاگردان آیات عظام: آخوند خراسانی، سید محمد کاظم یزدی و شیخ الشریعه اصفهانی و جدش آیت‌الله سید زین العابدین موسوی (متوفای ۱۳۲۱ق) و عمویش آیت‌الله سید محمد خلخالی^۲ (م ۱۳۶۴ق) از شاگردان آخوند خراسانی و سید محمد کاظم یزدی بوده است. وی در کودکی پدرش را از دست داد و همراه مادرش رهسپار نجف اشرف شد و تحت سرپرستی عموی بزرگوارش قرار گرفت و در اوان نوجوانی به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را از مرحوم شمس خراسانی و شرح لمعه را از مرحوم آیت‌الله شیخ مرتضی طالقانی فراگرفت و در سال ۱۳۷۷ق (۱۳۳۷ش) سفری به قم آمد و یک سال ماند و در درس مکاسب آیت‌الله شیخ محمد علی حائری کرمانی و درس رسائل آیت‌الله شیخ عبدالجواد جبل عاملی اصفهانی شرکت

کرد و در ۱۳۳۸ به نجف بازگشت. سطوح عالی‌ه را از حضرات آیات: شیخ مجتبی لنگرانی، میرزا حسن باعنی یزدی و شیخ محمد تقی ایروانی و فلسفه را هم از آیت‌الله شیخ صدرا بادکوبه‌ای آموخت و پس از آن در دروس خارج آیات عظام: آقای حکیم و آقای شیخ حسین حلی و بیش از همه به مدت ۱۴ سال (از ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴ق) در دروس فقه و اصول و تفسیر آیت‌الله العظمی خوئی حاضر شد و مورد توجه

۲. وی پدر آیت‌الله سید زین العابدین معروف به سید آقا موسوی خلخالی (۱۳۲۴-۱۳۹۶) از شاگردان آیات عظام: سید ابوالحسن اصفهانی، میرزای نائینی، آقا ضیاء عراقی و شیخ محمد حسین اصفهانی و جد آیت‌الله شهید سید رضا خلخالی از اعظم تلامذه آیت‌الله العظمی خوئی و صاحب معتمد العروة الوثقی، تقریرات درس حج آیت‌الله خوئی بوده است.

فراوان ایشان قرار گرفت و تمام دروس معظم له را نگاشت. آیت الله خویی هم در تقریظ‌های متعدد او را ستود و او را یکی از امیدهای آینده و چشم‌وچراغ حوزه توصیف کرد. وی علاوه بر تحصیل و تألیف به تدریس سطوح عالی هم پرداخت تا آنکه در سال ۱۳۸۴ق (۱۳۴۴ش) به تهران آمد و به خدمات علمی و دینی و اقامه جماعت در مسجد صدریه، میدان خراسان و خیابان رشام، تأسیس هیئت قائمیه، کتابخانه بقیة الله با سالن‌های مطالعه و ویژه آقایان و بانوان، تدریس و تألیف و گره‌گشایی از کار مؤمنان پرداخت. در دوران انقلاب اسلامی مسجدش یکی از پایگاه‌های انقلاب و خودش از فعالان انقلاب بود. پس از پیروزی انقلاب نیز یکی از مشاوران قانون اساسی بود. وی پس از برپایی نظام جمهوری اسلامی بر فعالیت‌های خود افزود و هر ساله در ایام نیمه شعبان جشن‌های باشکوه ولادت امام زمان (عج) را برگزار می‌کرد و با اهتمام ایشان کتابی دربرگیرنده مقالات دانشمندان نامی شیعه درباره آن حضرت به چاپ می‌رسید. در سال ۱۳۸۵ش بعد از درگذشت آیت الله میرزا آقای فلسفی و دعوت علما و فضلاء مشهد مقدس به آن شهر عزیمت کرد و به تدریس و تألیف اشتغال ورزید و گروه بسیاری از دانشوران و اساتید حوزه را پرورش داد. درس ایشان یکی از باشکوه‌ترین دروس حوزه مشهد شد و برخی از تقریرات درسش به چاپ رسید. خانه مسکونی‌اش را نیز به عنوان زائر سرا وقف عام کرد. آثار چاپی‌اش عبارتند از:

۱. فقه الشیعه (۶ ج، تقریرات درس فقه آیت الله العظمی خویی (اجتهاد و تقلید و طهارت)

۳۳. احکام الرضاع (تقریر درس آیت الله خویی)

۳۴. اصول فقه الشیعه (۵ ج، تقریرات درس اصول آیت الله خویی)

۳۵. فقه الشیعه: کتاب الخمس

۳۶. فقه الشیعه: کتاب الاجارة

۳۷. کتاب الانفال

۳۸. حاکمیت در اسلام (در اثبات نظریه ولایت فقیه)

۳۹. شریعت و حکومت (نقدی بر نظریه وکالت فقیه)

۴۰. الحکومة فی الاسلام

۴۱. دروس اصول فقه شیعه (تقریرات درس اصول وی، ۲ ج، مقدمات علم اصول (به قلم: آقای

مصطفی دژی) و مقدمه واجب (به قلم: آقای سید کمال الدین موسوی)

آثار غیر چاپی‌اش عبارتند از:

۱. تقریرات درس فقه آیت الله خویی (از صلاة تا نکاح)

۴۲. التقیه (تقریر درس آیت الله خویی)

۴۳. تقریر درس تفسیر آیت الله خویی

۴۴. حاشیه بر کفایه

۴۵. کتاب الحج (شرح عروه)

آن مرحوم در ۹۴ سالگی در روز شنبه ۳۰ آذر ۱۳۹۸ ش (۲۴ ربیع الثانی ۱۴۴۱ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش صبح روز دوشنبه ۲ دی ماه پس از تشییع و نماز آیت الله شیخ مصطفی اشرفی شاهرودی در دار الزهد حرم مطهر امام رضا (علیه السلام) نزدیک قبر شیخ بهایی به خاک سپرده شد. در سوگ فقدان وی پیام های تسلیت فراوان از سوی مراجع معظم تقلید صادر شد.

آیت الله العظمی صافی در پیام تسلیت خویش فرمودند:

باسمه تعالی

إِذَا مَاتَ الْعَالِمُ تُلِمَ فِي الْإِسْلَامِ ثُلْمَةٌ لَا يُسَدُّهَا شَيْءٌ

با تأسف و تأثر فراوان مطلع شدیم که یکی از مفاخر بزرگ حوزه های علمیه حضرت آیت الله آقای حاج سید مهدی موسوی خلخالی رضوان الله تعالی علیه به دیار باقی شتافت و لبیک حق را اجابت نمود.

آن فقیه عالی مقام در حوزه علمیه نجف اشرف به مقام والای اجتهاد و استنباط در احکام شریعت رسید و در تهران با تأسیس مراکز بزرگ مذهبی، معارف نورانی قرآن و عترت به ویژه فرهنگ مهدویت را ترویج نمود و در مشهد مقدس به تدریس فقه اهل البیت علیهم السلام و تربیت شاگردان فاضل و تهذیب نفوس پرداخت.

این جانب از سالیان دور آن فقیه سعید را از نزدیک می شناختم و ایشان را عالمی متعهد، وارسته، متواضع و دارای مکارم اخلاق و صفای باطن می دانستم.

فقدان این فقیه بزرگ ثلمه و خسارت برای حوزه های علمیه می باشد، رحلت ایشان را به پیشگاه مقدس حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و به علمای اعلام و حوزه علمیه مشهد مقدس و شاگردان و فرزندان محترم آن عالم ربانی تسلیت می گویم؛ علو درجات و مزید رحمت الهی را برای روح بلند آن مرحوم از خداوند متعال مسئلت دارم.

و آیت الله العظمی سیستانی هم فرمودند:

خبر ارتحال عالم جلیل القدر جناب آیت الله حاج سید محمد مهدی موسوی خلخالی (قدس سره) موجب تأسف و تأثر شد.

فقدان آن بزرگوار که سال های متممادی از عمر بابرکت خویش را در راه خدمت به دین و عقیده به ویژه در تألیف و تدریس و تربیت طلاب سپری کردند، ضایعه ای بزرگ است.

این جانب مصیبت وارده را به حوزه های علمیه به خصوص حوزه علمیه مشهد مقدس و به فرزندان مکرم و دیگر افراد محترم آن فقیه سعید تسلیت عرض نموده و از خداوند متعال برای آن مرحوم، علو درجات و برای بازماندگان نشان صبر جمیل و اجر جزیل مسألت دارم.

ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم.

علی الحسینی السیستانی

و مقام معظم رهبری هم فرمودند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رحلت عالم جلیل مرحوم آیت الله آقای حاج سید مهدی خلخالی رضوان الله علیه را به بیت محترم و همه‌ی ارادتمندان و شاگردان ایشان در تهران و مشهد تسلیت عرض می‌کنم. ایشان فقیهی عالیقدر و مدرّسی بزرگ بودند و خدمات دینی و علمی باارزشی به حوزه‌های علمیه و به محیط دینی کشور ارائه کردند. نوشته‌ئی متین در باب حکومت اسلامی مانند دیگر نوشتجات فقهی و اصولی از یادگارهای برجسته ایشان است.

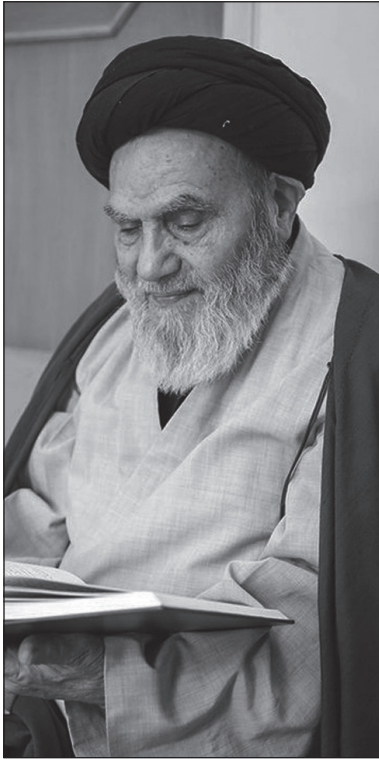
از خداوند متعال رحمت و مغفرت و علو درجات ایشان را مسألت می‌کنم.

سیدعلی خامنه‌ای

۲ دی ۱۳۹۸

آیت الله شمس

حضرت مستطاب آیت الله آقای سید حسین شمس خراسانی یکی از علمای معروف حوزه علمیه قم بود. معظم له در سال ۱۳۰۴ ش (۱۳۴۴ق) در «آبرده» از توابع مشهد مقدس زاده شد و در سال ۱۳۱۶ ش به تحصیل علوم دینی روی آورد. نخست ادبیات را در محضر حاج شیخ محمد تقی ادیب نیشابوری و قوانین و شرح لمعه را نزد آیت الله حاج سید احمد مدرس یزدی که بعدها به دامادی فرزند وی مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج سید جلال مدرس درآمد و مکاسب را نزد حضرات آیات: میرزا جواد تهرانی و میرزا هاشم قزوینی و رسائل و کفایه را هم نزد آیات: شیخ مجتبی قزوینی و شیخ هاشم قزوینی و شرح منظومه را هم نزد آیت الله شیخ غلامحسین محامی و شرح اشارات را هم همراه مرحوم استاد محمد باقر بهبودی نزد آیت الله شیخ هادی کدکنی فراگرفت. در سال ۱۳۲۹ ش رهسپار تهران شد و شرح منظومه را نزد مرحوم استاد شیخ محمد رضا قاضی از اساتید مدرسه مروی و شرح اشارات را نزد مرحوم دکتر مهدی حائری یزدی تکمیل کرد و بخشی از اسفار را هم از آیت الله سید ابوالحسن رفیعی قزوینی و خارج فقه و اصول را از مرحوم آیت الله حاج سید احمد خوانساری فراگرفت. در سال ۱۳۳۲ به قم آمد و مدتی در دروس آیات عظام: آقای بروجردی (فقه)، امام خمینی (اصول) و علامه طباطبایی (اسفار) شرکت کرد و برغنای علمی خویش افزود. با ورود آیت الله میلانی به مشهد مقدس در سال ۱۳۳۴ ش به مشهد بازگشت و یکسره در دروس فقه و اصول آن مرحوم به مدت ۲۰ سال شرکت کرد و از خواص شاگردان معظم له درآمد و این دروس را با آیات: سید ابراهیم علم الهدی سبزواری و سید محمد باقر حجت طباطبایی مباحثه کرد. وی در خلال تحصیل به تدریس ادبیات و سپس سطوح عالی و خارج فقه و اصول و فلسفه و اخلاق پرداخت و در سال ۱۳۵۹ ش به قم آمد و یکسره به تدریس فقه و اصول و کلام و تفسیر و تألیف اشتغال ورزید. درسش عمیق و دقیق و مبتنی بر نظرات

اصولی مرحوم آیت الله شیخ محمد حسین اصفهانی بود و بسیاری از مدرسین و فضلاء مشهد، مانند آقایان: سید علی نقیبی، شیخ محمد رجایی شاهرودی، شیخ عزیز الله فیاض صابری، سید محمد موسوی نژاد، سید حسن حسینی نژاد، شیخ حسن علم الهدی، شیخ باقر علم الهدی و شیخ جواد انصاریان و قم، مانند آقایان: شهیدی، شیخ مهدی گنجی، رضا مختاری، سید ضیاء خباز و سید کاظم شمس از شاگردان وی بودند.

فرزند برومندش استاد سید محمد کاظم شمس می نویسد:

از کودکی به خاطر دارم همه شبانه روزش صرف مطالعه و تدریس گذشت و با عنایت الهی بیش از ۷۰ سال از عمر بابرکتشان صرف تربیت فضلا شد. تلف نکردن حتی ساعتی از وقت خود به کاری غیر از مطالعه و درس بحث، بدون بهره از استراحت و دقت و سواسی فوق العاده در تفهیم درس به شاگردان با بیان مبانی سلف صالح مخصوصاً محقق اصفهانی همچون استاد خود آیت الله میلانی از خصائص ایشان بود. در

دهه های اخیر غیر از تدریس فقه و اصول، دغدغه فراوانی در تدریس و اشاعه معارف و اعتقادات عقلی و نقلی داشتند.

خداترسی کم نظیر و رعایت شدید حریم های الهی و عشق زاید الوصف به اهل بیت عصمت صلوات الله علیهم، خصوصاً حضرت صدیقه طاهره - سلام الله علیها. داشتند. در عمل به تکلیف امر به معروف و نهی از منکر کمترین مماشاتی نداشت، دقتی بی نظیر - که گاهی موجب تکلف خود و اطرافیان می شد. در رعایت وجوهات شرعی و پرهیز شدید از تصدی این گونه امور داشت.

آثار چاپی اش عبارتند از:

۱. التوحید بین براهین الفلاسفة و أدلة المتکلمین
۴۶. التوحید بین الفلاسفة المادیة و المدرسة العرفانیة
۴۷. توحید از نگاهی نو (اثبات وجود خدا از راه ملازمه ذهنی)
۴۸. توحید ناب: بررسی ادله اثبات وجود خدا
۴۹. الامر بین الامرین: تحقیق اثنی عشر حول نفی الجبر و التفویض و اثبات الامر بین الامرین (۲ ج)
۵۰. مشکاة الاصول (۳ ج: تنبیهاً اشتغال و استصحاب (۲ ج) به قلم سید ضیاء خباز)

و آثار غیر چاپی اش عبارتند از:

۱. تقریرات درس فقه آیت الله میلانی
۵۱. تقریرات درس اصول آیت الله میلانی
۵۲. کتاب های فقهی: اجتهاد و تقلید، طهارت، صلاة، زکات، خمس و ولایت فقیه
۵۳. مشکاة الاصول: مباحث الفاظ

آن مرحوم در ۹۴ سالگی در روز پنجشنبه ۵ دی ماه ۱۳۹۸ ش (۲۹ ربیع الثانی ۱۴۴۱ ق) در ترکیه شهر آنکارا بدرود حیات گفت و پیکرش صبح روز سه شنبه ۱۰ دی ماه در شهر نجف تشییع و پس از نماز آیت الله حاج شیخ حسن جواهری بر آن در قبرستان وادی السلام به خاک سپرده شد. در سوگ فقدان وی از سوی مراجع معظم تقلید پیام های تسلیت متعدد صادر شد.

آیت الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش فرمودند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

جناب مستطاب حجة الاسلام آقای سید محمد کاظم شمس دامت تأییداته

خبر ارتحال والد معظم آیت الله آقای حاج سید حسین شمس خراسانی (قدس سره) موجب تأسف و تألم گردید.

اینجانب فقدان آن بزرگوار را به جنابعالی و دیگر بستگان محترم و به شاگردان و همه علاقمندان آن فقید سعید تسلیت عرض نموده و برای ایشان علو درجات و برای بازماندگان شان صبر جمیل و اجر جزیل مسئلت دارم.

وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

و آیت الله العظمی صافی هم در پیام خویش فرمودند:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رحلت عالم ربانی آیه الله آقای حاج سید حسین شمس خراسانی رضوان الله علیه موجب تأسف و تأثر گردید.

آن روحانی جلیل القدر، عمر بابرکت خود را در اعلاء کلمه الله و ترویج و نشر معارف نورانی اهل البیت علیهم السلام و تألیف کتاب های وزین فقهی و اصولی گذراند.

فقدان این شخصیت بزرگ علمی را به حوزه های علمیه و شاگردان و خاندان محترم و مکرم ایشان، تسلیت عرض نموده؛ علو درجات آن فقید سعید را از خداوند متعال مسألت دارم.

۴ جمادی الاولی ۱۴۴۱

لطف الله صافی

آیت الله علمی

مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ ابوالحسن علمی اشتهاردی یکی از علمای محترم تهران بود. وی در سال ۱۳۱۶ ش (۱۳۵۶ ق) در اشتهارد زاده شد و پس از تحصیلات ابتدایی در ۱۳۲۹ ش به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات و بخشی از سطوح را در همان شهر نزد مرحوم آیت الله سید عبدالله برهان موسوی اشتهاردی فراگرفت و در سال ۱۳۳۲ ش رهسپار قم شد و سطوح عالی به نزد حضرات آیات: سید محمد باقر موحد ابطحی، مکارم شیرازی، میرزا محمد مجاهدی و سید محمد باقر سلطانی به پایان برد. پس از آن در دروس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، امام خمینی (ره)، آقای گلپایگانی، اراکی، میرزاهاشم آملی و حاج آقا مرتضی حائری و دروس فلسفه علامه طباطبایی و آیت الله جوادی آملی حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار کرد. سپس به زادگاهش بازگشت و به خدمات دینی و اجتماعی پرداخت و در طول انقلاب اسلامی هدایت جریان های انقلابی و رهبری تظاهرات مردم را برعهده داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به سمت حاکم شرع همدان و اهواز منصوب شد و در ۱۳۶۱ ش به تهران آمد و به مدت ۲۴ سال در دیوان عالی کشور به خدمت قضایی و در مسجد امام محمد باقر (ع) واقع در خیابان مهرآباد جنوبی به اقامه جماعت اشتغال داشت. وی در دوران دفاع مقدس بارها در جبهه ها حضور یافت و با نفس و نفیس خویش به جهاد پرداخت و در این راستا دو فرزند برومندش محمد باقر و مهدی علمی و دامادش علیرضا قدمی به خیل شهیدان سرافراز انقلاب اسلامی پیوستند. وی در ۱۲ بهمن ۱۳۶۴ نیز به سمت امامت جمعه اشتهارد منصوب شد و تا فروردین سال ۱۳۷۰ در این جایگاه منشأ خدمات بسیار به مردم آن شهر بود.

وی در ۸۲ سالگی در روز سه شنبه ۱۹ آذر ۱۳۹۸ (۱۳ ربیع الثانی ۱۴۴۱ ق) چشم از جهان فروبست و پیکرش پس از تشییع در روز پنجشنبه ۲۱ آذر در حرم مطهر حضرت عبدالعظیم حسنی به خاک سپرده شد.

آیت الله نورالدین

مرحوم آیت الله سید عبدالکریم نورالدین یکی از علمای نامی بیروت بود. فقید سعید در سال ۱۳۴۷ ق (۱۳۰۷ ش / ۱۹۲۸ م) در شهر نبطیه در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش آیت الله سید عبدالحسین نورالدین (۱۲۹۳-۱۳۷۰ ق) از شاگردان آیات عظام: آخوند خراسانی، سید محمد کاظم یزدی و شیخ محمد طه نجف بود. وی پس از تحصیل ادبیات نزد پدر بزرگوارش در ۱۷ سالگی (۱۳۶۴ ق / ۱۹۴۵ م) رهسپار نجف اشرف شد و پس از تکمیل سطوح عالی در دروس خارج آیات عظام: آقای حکیم، آقای خوبی، میرزا عبدالهادی شیرازی، شیخ عباس رمیثی، سید محمد باقر شخص و سید علی فانی

اصفهانی حاضر شد و بهره‌های فراوان برد. در ۱۳۷۹ق (۱۹۶۰م) به زادگاهش بازگشت و به اقامه شعائر دین و ترویج شرع مبین و احیای مناسبات اسلامی پرداخت و در ۱۹۶۳م قضاوت شرعی جعفری را در مرجعین بر عهده گرفت و پس از ده سال در ۱۹۷۳م به بیروت منتقل و قضاوت در دادگاه عالی شیعه به او محول شد و از این رهگذر خدمات بسیار به شیعیان ارائه کرد.

وی در ۹۱ سالگی در روز شنبه ۲۴ ربیع الثانی ۱۴۴۱ق (۳۰ آذر ۱۳۹۸ش) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز سه شنبه ۲۷ ربیع الثانی به نجف اشرف منتقل و در وادی السلام به خاک سپرده شد.

آیت الله مهاجر

مرحوم آیت الله آقای حاج سید حسن مهاجریکی از علمای معروف اصفهان بود. معظم له در سال ۱۳۴۸ق (۱۳۰۸ش) در روستای محسن آباد از توابع برخوار اصفهان زاده شد و از هفت سالگی مقدمات علوم را نزد پدرش فراگرفت و در نوجوانی به اصفهان آمد و ادبیات و سطوح را نزد حضرات آیات: صدر کوپایی، میرزا علی آقا شیرازی، سید عبدالحسین طیب و حاج آقا حسین خادمی فراگرفت و پس از آن به مشهد مقدس مهاجرت کرد و مکاسب را از آیت الله حاج شیخ هاشم قزوینی و کفایه را از آیت الله میرزا احمد کفایی آموخت. سپس به قم آمد و در دروس آیات عظام: آقای بروجردی، حجت کوه‌کمری، امام خمینی، آقای گلپایگانی و آقای مرعشی نجفی شرکت و مبانی علمی اش را استوار کرد. در دوران اقامت چند ماهه در مشهد مقدس هم از مباحث آیت الله میلانی و حاج میرزا احمد کفایی بهره برد. در سال ۱۳۳۱ش هم با نگارش مباحث اصولی شیخ انصاری در فرائد الاصول به دریافت مدرک لیسانس از دانشکده الهیات دانشگاه تهران نائل شد. وی در سال ۱۳۳۵ش به دستور آیت الله بروجردی رهسپار کازرون شد و سال‌ها در آن شهر به خدمات دینی اشتغال داشت و در ۱۳۵۷ش به اصفهان بازگشت و پس از تأسیس مسجد قبا واقع در خیابان شیخ طوسی به وسیله آقای محسنی از سوی آیت الله خادمی به امامت جماعت آن منصوب شد و به یمن فعالیت‌هایش این مسجد به یکی از فعال‌ترین و تاثیرگذارترین مساجد اصفهان تبدیل شد و در دوران انقلاب و جنگ تحمیلی یکی از مساجد فعال و پیشرو اصفهان بود. وی از آیت الله شیخ مجتبی لنگرانی اجازه اجتهاد و از آیات عظام: بهبهانی، میلانی، فانی اصفهانی، خوانساری، اراکی و بهجت اجازات روایی داشت و به گروهی همچون آقایان: رحیم قاسمی، حسین حلبیان و محمد زاهد نجفی هم اجازه روایت بخشیده بود. آن مرحوم حافظه‌ای قوی و بر فروع فقهی و مطالب تفسیری احاطه داشت و عمرش را به تدریس و تبلیغ و تفسیر قرآن و اقامه جماعت و راهنمایی مؤمنان و طلاب و فضلاء وقف کرد. در نکوداشت وی کتاب فقیه مهاجر منتشر شد.

ایشان سرانجام در ۹۰ سالگی در روز سه شنبه ۱۰ دی ماه ۱۳۹۸ش (۴ جمادی الاوّل ۱۴۴۱ق) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز چهارشنبه ۱۱ دی ماه پس از نماز حضرت آیت الله مظاهری بر آن در مسجد قبا به خاک سپرده شد.

استاد عمار مارتینو

دانشمند محترم استاد عمار (لوتیجی) د مارتینو از پیشگامان و مروّجان تشیع در ایتالیا بود. آن مرحوم در سال ۱۳۵۷ ق (۱۳۱۷ ش / ۱۹۳۸ م) در ناپل زاده شد و پس از تحصیلات خویش تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران مسلمان شد و در سال ۱۹۸۳ م به تشیع گروید و نخستین مرکز شیعیان را با نام «انجمن اسلامی اهل بیت (ع)» تأسیس کرد. همچنین نشریه اسلام ناب را هم برای معرفی تشیع منتشر کرد که تا پایان عمرش ادامه یافت. وی نقشی مؤثر در رشد اسلام شیعی در میان مردم ایتالیا داشت و باعث گرایش بسیاری از جوانان ایتالیایی به تشیع شد. در عین حال با اهل تستن نیز تعامل پسندیده داشت و همه مسلمانان اعم از شیعه و سنی او را به حسن اخلاق و رفتار و گفتار می شناختند و در تواضع و فروتنی و صدق گفتار شهروه بود. او عضو ایتالیایی مجمع جهانی اهل بیت بود و کتاب‌هایی به زبان ایتالیایی از او بر جای مانده است.

وی در ۸۱ سالگی در روز جمعه ۲۹ آذر ۱۳۹۸ ش (۲۰ دسامبر ۲۰۱۹ م / ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۴۴۱ ق) بدرود حیات گفت و در قبرستان مسلمانان در شهر ناپل به خاک سپرده شد.

آیت‌الله بطحایی

مرحوم آیت‌الله آقای حاج سید هاشم بطحایی گلپایگانی یکی از علمای حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در سال ۱۳۲۰ ش (۱۳۶۰ ق) در گوگرد از توابع گلپایگان زاده شد و در نوجوانی مقداری از ادبیات را در زادگاهش نزد استاد شیخ جواد نخعی آموخت. در سال ۱۳۳۵ ش رهسپار اراک شد و در مدرسه آقا ضیاء اقامت گزید و بخشی از ادبیات را از مرحوم آقای حاج شیخ محمد باقر فیعی فراگرفت. در سال ۱۳۳۶ به قم آمد و ادبیات را نزد حجج اسلام آقایان: شیخ رحمت‌الله فشارکی و شیخ قاسم نحوی و پس از آن سطوح عالی‌ه را نزد حضرات آیات: اعتمادی، ستوده، نوری همدانی، منتظری و سلطانی طباطبایی به پایان رسانید. شرح منظومه را از آیت‌الله انصاری شیرازی و اسفار را از علامه طباطبایی فراگرفت و دروس خارج فقه و اصول را هم از آیات عظام: آقای گلپایگانی (۲۷ سال)، آقای شریعتمداری و میرزا هاشم آملی (۱۳ سال) بهره برد. وی همزمان با تحصیل در حوزه به تحصیل در دانشگاه تهران پرداخت و در سال ۱۳۵۲ مدرک کارشناسی ارشد دریافت کرد. سپس در سال ۱۳۵۵ به قاهره رفت تا دکترای فلسفه را اخذ کند، اما با تیرگی روابط مصر و ایران به قم بازگشت و در سال ۱۳۶۰ با نگارش رساله حقوق زن از دیدگاه مذاهب خمس دکترا فقه و مبانی حقوق اسلامی را از دانشگاه تهران اخذ کرد. وی سال‌ها به تدریس در مجتمع آموزش عالی قم و دانشگاه تهران اشتغال داشت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی مدتی امام جمعه گلپایگان (۱۳۷۳-۱۳۷۷) و در دوره پنجم مجلس خبرگان رهبری هم نماینده مجلس خبرگان از استان تهران و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران بود. همچنین سالیان فراوان به تدریس خارج فقه و اصول در حوزه علمیه قم و تألیف اشتغال داشت و

همزمان منبر هم می‌رفت و مردم را از بیانات شیرین خویش بهره‌مند می‌کرد. تواضع، ساده‌زیستی، صورت بشاش و چهره ملیح او توجه همگان را به خود جلب می‌کرد.

آثارش عبارتند از:

۱. توضیح المسائل
۲. مناسک حج
۳. احکام بانوان
۴. احکام جوانان
۵. رساله استفتائات
۶. آیات الاحکام (سیاسی)
۷. آیات الاحکام (جزائی)
۸. فاطمه کوثر رسالت
۹. مهدی (عج) گل ولایت
۱۰. ندای فطرت
۱۱. اخلاق تحلیلی اسلامی
۱۲. فمینیسم از نظر اسلام و ملل

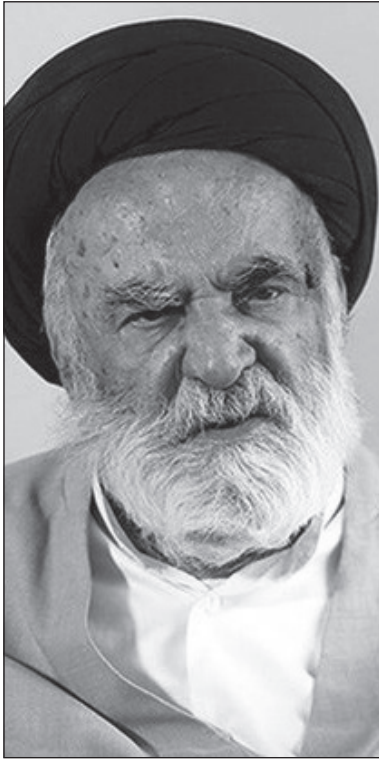
۱۳. حقوق بشر از دیدگاه اسلام و غرب

۱۴. قواعد فقه

آن مرحوم سرانجام در ۷۸ سالگی بر اثر ابتلا به بیماری کرونا در روز دوشنبه ۲۶ اسفند ۱۳۹۸ ش (۲۱ رجب ۱۴۴۱ق) بدرود حیات گفت و پیکرش روز پنجشنبه پس از نماز حجت الاسلام سید مهدی شیرازی در قبرستان بهشت معصومه (س) به خاک سپرده شد.

آیت‌الله کریمی

مرحوم آیت‌الله آقای حاج سید جعفر کریمی یکی از علمای حوزه علمیه قم بود. وی در اسفندماه ۱۳۰۹ ش (شوال المکرم ۱۳۴۹ق) در روستای دیوگلا از توابع بابل زاده شد. در نوجوانی نزد آقای سید محمود موحدی جامع المقدمات را فراگرفت و پس از آن در بابل ادبیات و سطوح را نزد حضرات آیات: سید حسن استاذزاده، شیخ محمدعلی طبرستانی، شیخ علی موحد و شیخ ولی‌الله مدرس آموخت. در مهرماه سال ۱۳۲۶ به قم آمد و سطوح عالی را نزد حضرات آیات: شهید صدوقی، فکوربزدی و سلطانی طباطبایی فراگرفت و پس از آن چند ماهی در درس آیات عظام: آقای بروجردی و شیخ مهدی امامی امیرکلایی حاضر شد. در سال ۱۳۳۲ رهسپار نجف اشرف شد و در درس‌های

آیات عظام: آقای شاهرودی، آقای حکیم، آقای خوبی، میرزاهاشم آملی و حاج شیخ حسین حلی شرکت کرد و تقریرات درس آنان را نگاشت و به تدریس سطوح عالیہ نیز پرداخت. با ورود امام خمینی به نجف اشرف در درس ایشان حضور یافت و مورد اعتماد و وثوق معظم له قرار گرفت و مسئولیت پاسخ به استفتائات، نظارت بر دفتر شهریه، امتحانات، ثبت نام طلاب، تصحیح کتاب‌های فقهی و تطبیق رساله‌های فتوایی امام بدو محول شد. همچنین یکی از اوصیای ایشان هنگام ترک نجف بود. وی پس از پیروزی انقلاب اسلامی به ایران آمد و در دفتر امام مسئولیت پاسخ به استفتائات و عضویت در مجلس خبرگان قانون اساسی، مجلس خبرگان رهبری (از استان مازندران)، شورای مدیریت حوزه علمیه قم و جامعه مدرسین، شورای عالی اقتصاد، دادگاه عالی انقلاب و ریاست دادگاه عالی انتظامات قضات بدو محول شد. پس از رحلت امام از سوی مقام معظم رهبری مسئولیت پاسخ به استفتائات و شورای استفتای رهبری را پذیرفت و کتاب اجوبه الاستفتائات معظم له را تدوین و تنظیم و تألیف کرد و در قم و تهران در مدرسه شهید مطهری و دانشکده علوم قضایی نیز به تدریس پرداخت.

از آثار چاپی اوست:

۱. کشف الحقائق عن الفقه الجعفری (ج ۱)، تقریرات درس فقه (مکاسب) آیت الله آملی
۲. خاطرات (به اهتمام استاد رسول جعفریان)

آثار غیر چاپی اش عبارتند از:

۱. تقریرات درس اصول آیت الله خوبی (۴ ج)
۲. تقریرات درس فقه و اصول آیت الله آملی (۷ ج)
۳. تقریرات درس فقه (طهارت) آیت الله حلی
۴. تقریرات درس فقه (معاملات) آیت الله حکیم (۲ ج)

آن مرحوم در ۹۰ سالگی در روز شنبه ۹ فروردین ۱۳۹۹ (۳ شعبان المعظم ۱۴۴۱ق) بدرود حیات گفت و پیکرش صبح روز یکشنبه پس از نماز آیت الله نوری همدانی بر آن در مسجد شهید مطهری حرم حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد.

آیت الله طبرسی

مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ نورالله طبرسی از علمای محترم ساری بود. فقید سعید در فروردین ۱۳۱۹ ش (صفر ۱۳۵۹ ق) در روستای سوچلما از توابع هزار جریب شهر نکای مازندران در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ حسن طبرسی سوچلمایی امام جماعت مسجد شاه غازی (امام سجاد) ساری و جدش آخوند ملاعبدالله سوچلمایی از علمای هزار جریب بودند. آن مرحوم در ۱۲ سالگی تحصیل علوم دینی را آغاز کرد و مقدمات را نزد مرحوم آیت الله کوهستانی آموخت. در سال ۱۳۳۴ ش به قم آمد و ادبیات را نزد مرحوم آقای حاج شیخ رحمت الله فشارکی و سطوح را نزد حضرات آیات: اعتمادی، ستوده، امینیان و صلواتی و سطوح عالیه را نزد حضرات آیات: فاضل لنکرانی، مشکینی و سلطانی طباطبایی و علوم معقول را هم نزد حضرات آیات: جوادی آملی، حسن زاده آملی و انصاری شیرازی آموخت. تفسیر قرآن را هم نزد آیات عظام: خزعلی و مشکینی فراگرفت و پس از آن در درس خارج آیات عظام: گلپایگانی و میرزاهاشم آملی (فقه و اصول) حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار کرد. وی در سال ۱۳۵۲ ش به ساری رفت و به تبلیغ دین و خطابه و منبر و تدریس روی آورد و در مبارزات انقلابی روحانیت علیه رژیم شاه به روشنگری مردم و رهبری تظاهرات و سخنرانی های پرشور پرداخت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی با همکاری آیت الله حاج شیخ مصطفی صدوقی به تشکیل کمیته های انقلاب اسلامی و عضویت و مدیریت و مسئولیت در نهادهای انقلابی پرداخت. وی در تیرماه سال ۱۳۵۹ از سوی امام خمینی به امامت جمعه ساری منصوب شد و حدود ۴۰ سال در این سمت منشأ خدمات فراوان همچون: تشکیل ستاد جنگ استان مازندران، بازسازی شهر سوسنگرد با همکاری آیت الله حاج شیخ هادی روحانی، احداث مصلاهی امام خمینی، احداث مجتمع فرهنگی اهل بیت (ع)، بنیاد مدرسه علمیه امام علی (ع) (ویژه برادران) و فاطمه الزهراء (ویژه خواهران)، ساخت مساجد و حسینیه ها در مناطق مختلف، تشکیل جلسات تفسیر قرآن، تدریس سطوح عالیه، مسئولیت در ستادها و نهادهای انقلابی، تأسیس دانشگاه علوم پزشکی و بیمارستان نیمه شعبان و نمایندگی مردم مازندران در دوره های مختلف مجلس خبرگان رهبری (دوره سوم و چهارم و پنجم) شد.

از آثار آن مرحوم است:

۱. پروا پیشگان در کلام امیرالمؤمنین، شرح خطبه متقین

۲. آئینه هدایت

آن مرحوم در ۷۹ سالگی در روز شنبه ۱۹ بهمن ۱۳۹۸ ش (۱۳ جمادی الثانی ۱۴۴۱ ق) در سالروز شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) بدرود حیات گفت و پیکرش پس از تشییع در قم و نماز آیت الله جوادی آملی بر آن به ساری انتقال داده شد و پس از تشییع باشکوه در روز سه شنبه در گلزار شهدای ملامجدالدین ساری به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام ترابی شهرضایی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ اکبر ترابی یکی از فضایل نامی حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در ۱۳ فروردین ۱۳۳۸ ش (۲۴ رمضان ۱۳۷۸ ق) در شهرضا زاده شد و پس از اخذ دیپلم ریاضی به تحصیل علوم دینی روی آورد. در ۱۸ سالگی (۱۳۵۶ ش) به قم آمد و سطوح عالیہ را نزد حضرات آیات: اعتمادی، ستوده و موسوی تهرانی آموخت و پس از آن در درس خارج آیات عظام: وحید خراسانی و جعفر سبحانی حاضر شد و مبانی علمی خویش را استوار کرد. وی علاوه بر تحصیل به تدریس، تألیف، تبلیغ، راهنمایی کاروان‌های حج و عمره و عتبات و راهنمایی، مشاوره و داوری رساله‌های سطح ۳ و ۴ حوزه پرداخت. همچنین مدیر گروه رجال مدرسه حجتیه، عضو هیئت علمی جامعه المصطفی، رئیس مدرسه عالی فقه تخصصی، ممتحن امتحانات شفاهی حوزه و عضو کمیته فقه و معاملات مدارج علمی حوزه علمیه قم بود. وی در دوران دفاع مقدس ۱۷ ماه در دفتر نمایندگی امام در سپاه و در جبهه‌های نبرد حضور داشت و در خلال یکی از عملیات‌ها دچار عارضه شیمیایی شد.

آثارش عبارتند از:

۱. الموسوعة الرجالية الميسرة (۲ ج) با همکاری استاد شیخ یحیی رهایی
 ۲. پژوهشی در علم رجال
 ۳. کلیات علم رجال
 ۴. در سرزمین وحی (راهنمای حجاج بیت الله الحرام)
 ۵. قطره‌ای از زمزم معرفت (اعمال و ادعیه و زیارات حج تمتع)
 ۶. قطره‌ای از زلال معرفت (اعمال و ادعیه و زیارات عمره مفرده و مدینه منوره)
 ۷. کلید بهشت (راهنمای زائران عتبات عالیات)
 ۸. آئین کفیری اسلام (مباحث حدود، برگرفته از تحریر الوسیله و درس‌های آیت الله فاضل لنکرانی)
 ۹. مجموعه مقالات (در مجلات حوزه علمیه قم)
 ۱۰. ترجمه دعای علوی مصری
- آن مرحوم که از جانبازان شیمیایی دوران دفاع مقدس بود، در ۶۰ سالگی در سحرگاه روز جمعه ۲۳ اسفندماه سال ۱۳۹۸ (۱۸ رجب ۱۴۴۱ ق) بر اثر نارسایی ریوی بدروید حیات گفت و پیکرش پس از نماز اخو الزوجه اش حجت الاسلام حاج شیخ مهدی صدیقی در قبرستان بهشت معصومه (س) قم به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام دهقان

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ اکبر دهقان یکی از فضایل حوزه علمیه قم بود. آن فقید در سال ۱۳۴۳ ش (۱۳۸۳ ق) در مشهد مقدس به دنیا آمد و پس از تحصیلات نخستین در ۱۳۵۷ ش به

تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را نزد استاد حجت هاشمی و سطوح را نزد آقایان: رضوانی، واعظی و سید حسن صالحی فراگرفت. در سال ۱۳۶۲ ش رهسپار قم شد و شرح لمعه را نزد آیت الله حاج شیخ علی پناه اشتهاردی و سطوح عالیہ را نزد حضرات آیات: اعتمادی و ستوده آموخت. سپس در درس خارج آیات عظام: میرزا جواد تبریزی، جعفر سبحانی و جوادی آملی حاضر شد و سالیانی چند نیز از درس تفسیر آیت الله جوادی آملی بهره مند شد. در دوران دفاع مقدس حدود یک سال و نیم در جبهه های نبرد به تبلیغ و اقامه جماعت اشتغال داشت. در سال ۱۳۶۹ در دوره تربیت مدرس شرکت کرد و موفق به اخذ مدرک فوق لیسانس شد. سپس به تدریس در دانشگاه شهید باهنر کرمان و مدرسه فیضیه و جامعه المصطفی پرداخت. او سال ها با استاد قرائتی در ستاد اقامه نماز و ستاد تفسیر قرآن همکاری بود و مطالعات خویش را در تفسیر قرآن متمرکز کرد و در سایه مطالعات قرآنی خویش یکی از کارشناسان مذهبی قرآنی رادیو قرآن، رادیو معارف و رادیو جوان بود که ده ها برنامه از او ضبط و پخش شد.

آثارش عبارتند از:

۱. نخبة التفاسیر
 ۲. نسیم رحمت (تفسیر قرآن)
 ۳. واژه های نور (لغات گزیده قرآن با ترجمه فارسی)
 ۴. هزار و یک نکته از قرآن کریم
 ۵. هزار و یک نکته از دانشمندان
 ۶. باقرآن در سرزمین وحی
 ۷. شباهت ها و تفاوت ها در قرآن و احادیث
 ۸. یکصد و چهارده نکته از قرآن کریم
 ۹. یکصد و پنجاه موضوع از قرآن و حدیث
 ۱۰. ۳۱۳ نکته از قرآن پیرامون حج
 ۱۱. ۷۲ حکمت از قرآن و عترت
 ۱۲. امام حسین وارث پیامبران
 ۱۳. مظهر رافت الهی (سیری در سیره و سنت امام علی بن موسی الرضا)
 ۱۴. ۲۵ سخن پیرامون حضرت مهدی
 ۱۵. آئینه کمال
 ۱۶. راه رستگاری
 ۱۷. راه رشد
 ۱۸. راه زندگی (برخی از مباحث اخلاقی حجت الاسلام سید مهدی طباطبایی)
 ۱۹. زکات در اسلام
- آن مرحوم سرانجام در ۵۵ سالگی بر اثر بیماری کرونا در روز شنبه ۱۷ اسفند ۱۳۹۸ ش (۱۲ رجب

۱۴۴۱ق) بدرود حیات گفت و پس از اقامه نماز حجت الاسلام شهامت در قبرستان بهشت معصومه قم به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام محسن زاده

مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ احمد محسن زاده یکی از فضایی حوزه علمیه قم بود. فقیه سعید در سال ۱۳۳۳ش (۱۳۷۳ق) در قم در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ رحمان محسن زاده از علمای شهر سراب در نزدیکی تبریز بود. وی در ۱۵ سالگی به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را نزد مرحوم علامه مدرس افغانی و سطوح را نزد حضرات آیات: ستوده، اعتمادی، سید ابوالفضل موسوی تبریزی، محسن دوزدوزانی، محمد حقی سرابی، محمد فیض سرابی و زین العابدین باکویی و فلسفه را از آیات عظام: حسن زاده آملی و دکتر احمد بهشتی و تفسیر و علوم قرآنی را از آیات عظام: جوادی آملی، علی مشکینی، محمد هادی معرفت و حقی سرابی و خارج فقه و اصول را هم از آیات عظام: آقای گلپایگانی، فاضل لنکرانی، جعفر سبحانی، مکارم شیرازی، میرزا جواد تبریزی و سید محمود هاشمی شاهرودی فراگرفت. علاوه بر آن به تدریس، تألیف، خطابه و یادگیری زبان عربی و انگلیسی هم پرداخت. وی پیش از پیروزی انقلاب اسلامی یکی از روحانیون مبارز سراب بود که به رهبری و ساماندهی تظاهرات و سخنرانی های پر شور و پخش اعلامیه های امام می پرداخت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی مسئولیت و ریاست نهادهای انقلابی را در آذربایجان شرقی به عهده داشت. همچنین در دفتر تبلیغات اسلامی و مجمع نمایندگان طلاب هم مسئولیت داشت. سپس به سمت امامت جمعه مشکین شهر (۱۳۷۹-۱۳۸۴)، ابهر (مهر ۱۳۸۴- تیر ۱۳۸۷) و نسیم شهر تهران (۱۳۸۷-۱۳۹۸) منصوب شد و در این شهرها منشأ خدمات بسیار به مردم، طلاب و فضلا بود. از دیگر خدمات ایشان تأسیس و مدیریت مدارس علمیه، کتابخانه، صندوق قرض الحسنه و احداث مصلی و مساجد بود. همه جا برگزاری کلاس های تفسیر، اخلاق، خطابه، منبر، تدریس و تألیف را وجهه همت خود قرار داد. وی از حضرات آقایان: میرزا علی علیاری و حسینی اشکوری اجازه روایت و از مراجع تقلید قم نیز اجازه امور حسبه داشت.

از تألیفات اوست:

۱. پیامبر اعظم در نگاه فقیه
۲. آفتاب نجف (شرح زندگی امیرالمؤمنین)
۳. آفتاب کربلا (شرح زندگی امام حسین)
۴. زندگی نامه حضرت زهرا (س)
۵. چهل حدیث: کوثر محمدی
۶. چهل کلید سعادت

۷. چهل حدیث: ماه رمضان
۸. چهل حدیث: عزت و افتخار حسینی
۹. چهل حدیث: خدمت به مردم
۱۰. چهل حدیث: کودکان و نوجوانان
۱۱. نقش نماز جمعه در فرهنگ جامعه
۱۲. پیام و حماسه گریه در آموزه‌های دینی و فقهی

آن مرحوم در ۶۵ سالگی در روز شنبه ۱۵ فروردین ۱۳۹۹ (۱۰ شعبان المعظم ۱۴۴۱ق) بر اثر نارسایی قلب و کلیه بدرود حیات گفت و پیکرش در روز یکشنبه ۱۶ فروردین پس از نماز حجت الاسلام و المسلمین سید مهدی میرباقری در قبرستان بقیع قم در جوار پدر بزرگوارش به خاک سپرده شد.

استاد سید عبدالستار حسنی

ادیب و مورخ رجالی عراق استاد سید عبدالستار حسنی چهره نام‌آور شعر و ادب نجف بود. وی در حدود سال ۱۳۷۱ق در بغداد زاده شد و در نوجوانی ملازم علامه سید محمد مهدی اصفهانی صاحب احسن الودیع و علامه سید جعفر شبّر و دکتر حسین علی محفوظ شد. سپس به نجف اشرف مهاجرت کرد و ادبیات و سطوح عالی را نزد حضرات: سید یوسف حلّو، سید مسلم حلّی و سید محمد علی حمّامی فراگرفت. سپس در درس خارج حضرات آیات: سید نصرالله مستنبط و شهیدان: سید محمد باقر صدر و سید محمد صدر حاضر شد و بهره‌های فراوان برد، اما تخصص و علاقه وی بیشتر در علوم رجال، تاریخ، انساب، شعر و لغت بود. در دهه‌های اخیر در عراق کسی در این علوم به پایه وی نمی‌رسید. او چهره‌ای نام‌آور در عرصه شعر و لغت بود و اشعار و ماده تاریخ‌هایش شهرت بسیار داشت. وی از آیت الله سبحانی اجازه اجتهاد داشت و یکی از مشایخ اجازه حدیث بود. همچنین از ده‌ها نفر از علمای بزرگ شیعه و سنی، مانند حضرات آیات: سید هبه‌الدین شهرستانی، سید محمد مهدی اصفهانی، سید محمد صادق بحر العلوم، سید جعفر شبّر، سید نصرالله مستنبط، سید عبدالله شیرازی، سید محمد علی روضاتی، سید مرتضیٰ نجومی، سید علی مکی عاملی، سید علی بهشتی و سید محمد صدر، شیخ نجم‌الدین جعفر تهرانی، شیخ فرج‌آل عمران قطیفی، شیخ علی کاشف‌الغطاء، شیخ محمد تقی آل‌راضی، شیخ لطف‌الله صافی، شیخ محمد امین زین‌الدین، شیخ علی صافی، شیخ علی غروی و شیخ جعفر سبحانی اجازه روایت داشت و به ده‌ها نفر نیز اجازه روایت بخشیده بود. ایشان در راه کسب علم و دانش از دنیا گذشت و در کمال زهد و سادگی در مدرسه مهدیه نجف زندگی می‌کرد و ازدواج نکرد و عمرش را در بین کتاب گذراند.

برخی از آثار چاپی اش عبارتند از:

۱. صدی المشاعر (دیوان شعر)

۲. ادب التاریخ فی شعر العلامة السید عبدالستار (گردآوری: شیخ کرار علوان)
 ۳. شرح الصدر (ارجوزه‌ای در نسب آل الصدر)
 ۴. الطاف الباری من نفحات الامام السبزواری
 ۵. المسک الاذفر فی احوال العلامة الحجة السید جعفر شبر
 ۶. السید هبة الدین الشهرستانی، حیات و نشاطه العلمی و الاجتماعی
 ۷. الدر المنضود فی احوال آية الله الشيخ محمود (الارگانی البهبهانی)
 ۸. صدى الرحیل (سيرة آية الله السید محمد رضا الخراسان)
 ۹. النور الباهر من أقباس سيدنا الطاهر (شرح حال سید طاهر حسنی حیدری بغدادی)
 ۱۰. سرآة المُعقِبِین من ابناء الائمة المعصومین
 ۱۱. التراسیات فی محکم المقامات (نامه‌هایی به استاد شیخ محمد مهدی ارگانی)
 ۱۲. التَّبَتُ المختار فی اجازات السید عبدالستار
 ۱۳. اسنی الذخائر من تراث آل صاحب الجواهر (باهمکاری: شیخ ماجد الطائی)
 ۱۴. تحقیق: دیوان السید محمد مکی عاملی
 ۱۵. تعلیقه بز: دیوان ابی المجد الاصفهانی
 ۱۶. تعلیقه بز: احسن الودیعة
 ۱۷. تعلیقه بز: الشیعة و فنون الاسلام
 ۱۸. تعلیقه بز: تاسیس الشیعه
 ۱۹. تعلیقه بز: الدرجات الرفیعه
 ۲۰. تعلیقه بز: ما هو نهج البلاغه
 ۲۱. تصحیح الاوهام فی انساب الأعلام (مجموعه مقالات در مجله البلاغ)
 ۲۲. دار الخلفة العباسیة و جامع القصر (مجموعه مقالات در مجله المورد)
 ۲۳. نظرات فی کتاب نهاية الإرب فی معرفة انساب العرب (فلقشندی)
 ۲۴. اوجز الحواشی علی رجال النجاشی
 ۲۵. مشهد العتیقة (درباره مسجد المنطقه)
- برخی از آثار مخطوطش عبارتند از:
۱. القول الحاسم فی انساب بنی هاشم
 ۲. شجرة الأنوار فی سلالة الائمة الاطهار
 ۳. الروضة الغناء فی مدح آل كاشف الغطاء
 ۴. الروض الازهر فی احوال آل شبر
 ۵. جولات قلم فی اللغة
 ۶. القول الفصل فی شرح شجرة الاصل (۴ ج)

۷. غایة الأمانی فی الحاشیة علی تفسیر روح المعانی
۸. احکام المسألة فی احکام البسمة
۹. حاشیه بر امل الآمل (شیخ حرّ عاملی)
۱۰. حاشیه بر فهرست شیخ طوسی
۱۱. نظرات سریعة فی معجم أعلام الشیعة (سید عبدالعزیز طباطبائی)
۱۲. صلة التکملة (حواشی و استدراک تکملة امل الآمل علامه سید حسن صدر)

آن مرحوم در ۷۰ سالگی در صبح روز دوشنبه ۵ شعبان المعظم ۱۴۴۱ق (۱۲ فروردین ۱۳۹۹) در بغداد بدرود حیات گفت و پیکرش پس از نماز حجت الاسلام و المسلمین سید صادق خراسان در وادی السلام نجف به خاک سپرده و در رثایش اشعار و مقالات فراوان سروده و ستوده شد.

حضرت آیت الله شیخ بشیر نجفی در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على ما ألهم وله الشكر على ما أنعم والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين سيدنا محمد (صلى الله عليه وآله) وعلى آله الغر الميامين واللعن على أعدائهم إلى يوم الدين.

قال الله تعالى: وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا، وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ. صدق الله العلي العظيم
وورد عن مولانا أمير المؤمنين عليه السلام أنه قال: إذا مات العالم انثلم في الإسلام ثلثة لا يسدها شيء إلى يوم القيامة.

تلقینا ببالغ الأسف والأسی نبأ رحیل العالم الفاضل السید عبد الستار الحسنی البغدادی إلى جوار أجداده الطاهرين عليهم السلام.

فلقد كان عالماً محباً للعلم متبعاً لأدابه وقد نفع المسلمين بعلمه، وسار على منهاج جده رسول الله صلى الله عليه وآله، فأصبح قدوة لطلاب العلوم في احترام العلوم وطرق تحصيلها وطرق المحاجة بها، فجزاه الله عن الإسلام خيراً، وأسكنه الله في جنات الخلد مع أجداده محمد وآل محمد صلوات الله عليهم أجمعين.

وینحن إذ نعزي صاحب العصر والزمان عجل الله فرجه الشريف وأحباءه وتلامذته وأسرته الكريمة، نسأل الله العزيز أن يمدهم بالصبر والسلوان.

ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم. وإنا لله وإنا إليه راجعون.

ونخست وزیر عراق جناب عادل عبدالمهدی هم در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بمزید من الحزن والأسی تلقینا نبأ رحیل العلامة الكبير والادیب والمحقق والمؤرخ السید عبد الستار

الحسني، رحمه الله، الذي يعد امتدادا لسلسلة العلماء الكبار.

نتقدم لعائلته الكريمة بخالص العزاء والمواساة، سائلين الباري عز وجل ان يتغمد الفقيد بواسع رحمته ويلهم ذويه ومحبيه الصبر والسلوان،

إنا لله وإنا إليه راجعون.

عادل عبدالمهدى

رئيس مجلس الوزراء

۳۱. آذار ۲۰۲۰

و علامه سيّد منير الخبّاز در رثايش چنین سرود:

قَدْ نَعَاهُ فَمُ الْعِرَاقِ بِحُزْنٍ	وَبَكَاهُ الْقَرِيضُ فِي كُلِّ فَنٍ
هُوَ نَسَابَةُ الْعَرَبِيِّ وَفِي الْفُضْحَى	مُحِيْطٌ عَنِ الْمَعَاجِمِ يُغْنِي
عَنْدَلِيْبٌ يَشْدُو الْفَرَاتَ جَمَالاً	بِحُرُوفٍ أَرْقَ مِنْ كُلِّ لَحْنٍ
مَوْلَعٌ بِالْعُلُومِ مِنْ كُلِّ حَقْلٍ	كَلَّمَا ذَاقَ مِنْهَلًا قَالَ زَدْنِي
صَاغَ تَارِيخَ حَوْرَةَ النَّجْفِ الْأَشْرَفِ	فِي نَظْمِهِ الْبَدِيْعِ الْأَعْنِ
وَقَفَّ الطُّرْسَ وَالْيَرَاعَ عَلَيْهَا	كُلُّ يَوْمٍ بِهَا يُثْسِدُ وَيُنْبِي
عَشَقَ الْمُرْتَضَى وَقَدْ نَالَ أَنْخ:	«مَنْهُ عِبْدُ السَّتَارِ جَنَاتُ عَدْنِ»

استاد سيد هادی خسروشاهی

مرحوم حجت الاسلام والمسلمين آقای حاج سيدهادی خسروشاهی یکی از چهره‌های نامی رجال و تاریخ حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در روز یکشنبه ۱۸ مهر ۱۳۹۶ ش (۴ شعبان ۱۳۵۶ ق) در تبریز در بیت علم و فقاہت زاده شد. پدرش آیت الله آقای حاج سيّدمرّضی خسروشاهی (۱۲۹۹-۱۳۷۲ ق) صاحب کتاب‌های: نشارات الکواکب علی خيارات المکاسب و اهداء الحقیقير فی معنی حديث الغدير فرزند آیت الله حاج سيّد احمد خسروشاهی (۱۲۶۶-۱۳۲۷ ق)، فرزند آیت الله سيّد محمد خسروشاهی (۱۲۲۹-۱۳۱۲ ق) صاحب کتاب مشکاة المصابيح فی التعادل و التراجيح فرزند آیت الله سيّد علی خسروشاهی بوده است. این خاندان حدود دو قرن است که در تبریز و آذربایجان منشأ آثار دینی، علمی و اجتماعی بوده‌اند. وی ادبیات را در تبریز نزد حضرات آقایان: ميرزا آقا باغمیشه‌ای، ميرزا علی اصغر باغمیشه‌ای، شيخ عبد الکریم ملايی و ميرزا علی اکبر نحوی آموخت. در سال ۱۳۳۲

رهسپار قم شد و سطوح عالی‌ه را نزد حضرات آیات: اعتمادی (قوانین)، مکارم شیرازی، مشکینی، میرزا باقر مرندی (رسائل و مکاسب)، مجاهدی تبریزی و سلطانی طباطبایی (کفایه)، جعفر سبحانی (شرح منظومه)، علامه طباطبایی (تفسیر و اسفار) و حاج آقا حسین فاطمی و حاج شیخ عباس تهرانی (اخلاق) آموخت. پس از آن در دروس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، امام خمینی و آقای شریعتمداری حاضر شد و بهره‌های فراوان برد. وی چند ماهی در نجف اشرف از دروس آیات عظام: آقای خوبی و آقای شاهرودی هم بهره برد، ولی به دلیل نداشتن مجوز اقامت مجبور به ترک عراق شد و تحصیلات خود را در قم ادامه گرفت. او همزمان با تحصیل به تألیف و فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی پرداخت. از همان دوران جوانی با محافل سیاسی و مبارزاتی تهران و مجلات دینی مانند: حکمت، نور دانش، نسل نو، معارف جعفری به همکاری پرداخت و یکی از اعضای هیئت تحریریه مجله مکتب اسلام بود و نامش به عنوان یکی از نویسندگان مشهور حوزه علمیه قم مطرح بود. او همگام با فعالیت‌های علمی‌اش به سفرها، شرکت در مجامع فرهنگی و ارتباط با شخصیت‌های نامی جهان اسلام پرداخت. در کنگره‌ها و

همایش‌های جهانی شرکت کرد، مقاله نوشت و سخنرانی کرد و با اغلب حرکت‌های اسلامی معاصر و رهبری آنها در جهان اسلام ارتباط و پیوندی نزدیک داشت. در سال ۱۳۵۲ مرکز بررسی‌های اسلامی را در قم و در سال ۱۳۶۱ مرکز فرهنگی اسلامی اروپا را در رم پایه‌گذاری کرد و ده‌ها کتاب شیعی را به زبان‌های انگلیسی و ایتالیایی و آلمانی منتشر کرد. وی یکی از فضلاء سیاسی و انقلابی حوزه علمیه قم بود که بارها گرفتار بازداشت، تبعید و زندان شد که اسناد ساواک درباره ایشان در ۲ جلد در دست انتشار است. مرحوم خسروشاهی در سال ۱۳۵۵ به انارک یزد تبعید و با اوج انقلاب اسلامی آزاد شد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به سمت سفیر ایران در واتیکان و نماینده امام در وزارت ارشاد و رئیس نمایندگی ایران در قاهره منصوب شد. همچنین مجله هفتگی العالم (چاپ لندن) و هفته‌نامه بعثت و مجله فرهنگ و تاریخ معاصر را پایه‌گذاری کرد. او در سال‌های پایانی عمرش کتابخانه عظیم مرکز بررسی‌های اسلامی را در شهرک پردیسان قم بنیاد نهاد که دربرگیرنده هزاران مجلد کتاب و سالن‌های مطالعه جداگانه برای برادران و خواهران است. در مصاحبه با نشریه صبح نو (مورخ شنبه ۱۰ اسفند ۱۳۹۸) چنین گفته‌ام:

مرحوم استاد خسروشاهی یکی از پیشگامان حرکت اصلاحی در حوزه علمیه قم بود که نام و آثارش فراتر از ایران در کشورهای عربی گسترده شده بود. ایشان با احیای کتاب‌های مرحوم علامه طباطبایی،

سید جمال‌الدین اسدآبادی و سید غلامرضا سعیدی و نگارش خاطرات شفاهی خود خدمت بزرگی به ساحت تاریخ معاصر کرد. ایشان با مجله فرهنگ و تاریخ معاصره استقبال انتشار اسناد تاریخ معاصر و نهضت ملی شدن نفت رفت و نسبت به آیت‌الله کاشانی، نواب صفوی و سید جمال‌الدین اسدآبادی فعالیت‌های گسترده‌ای داشت و فقدان ایشان ضایعه‌ای برای روحانیت و تاریخ معاصر بود. هر چند بنده با برخی نظریات ایشان موافق نبودم، اما ما جزو شاگردان و ارادتمندان وی بودیم. کودک و نوجوان بودیم که آثارشان را در مجله مکتب اسلام می‌خواندیم. در دوره کنونی هم در هفته‌نامه بعثت هر شماره مطالب زیبا و دست‌نیافتنی و اسناد و عکس‌های ناب از وی منتشر می‌شد. من چند کار برای ایشان انجام دادم که چاپ نشده است. نامه‌هایی که رجال علم و سیاست برای ایشان نوشته بودند را گردآوری کردم که به علت مشغله ایشان هنوز چاپ نشده است. کتاب دوم من نسبت به عکس‌های ایشان پیشنهاداتی داده بودم که قرار است در کتاب عکسی که از ایشان منتشر می‌شود اعمال شود. مرحوم استاد یک آتشفشانی از فعالیت بود. یک روحانی خوش‌فکر و روشنفکر پیش‌تاز و پیشگام بود. از هر فرصتی برای اعلا‌ی کلمه تشیع و بلندی نام اسلام استفاده می‌کرد. گاهی در مصر و ایتالیا و گاه در تهران و قم مانند یک شخصیت پیش‌تاز گام برمی‌داشت و جلو می‌رفت. او تحت تأثیر و مکتب انقلابی مانند امام خمینی انقلابی و مکتب علمی علامه بود و از این بزرگان درس گرفته بود و برای بلندی اسلامی و تشیع در سراسر جهان می‌کوشید. گاهی سفیر ایران در واتیکان بود، قرآن و نهج البلاغه را ترجمه می‌کرد. در لندن مجله الهادی را ترویج کرد. در مصر هم فعالیت‌های تقریبی و دوستان صبح‌جویان با علمای شیعه و سنی داشت. مرحوم استاد را یک ماه قبل حضوری زیارت کردم. با این که سی سال از بنده بزرگتر بود، اما همچون دو برادر با هم صحبت می‌کردیم. خوب شد ایشان خودش خاطراتش را تدوین کرد که شش جلد آن باقی مانده است که ان‌شاءالله به زودی منتشر شود.

برخی از آثارش عبارتند از:

۱. اسناد نهضت اسلامی ایران (۱۰ ج)
۲. حدیث روزگار: خاطرات مستند وی از رجال معاصر (۲۲ ج)
۳. امام علی صدای عدالت انسانی (۵ ج)، ترجمه کتاب الامام علی صوت العدالة الإنسانیة، از جرج جرداق
۴. تفسیر صحیح آیات مشکله قرآن (تقریرات بحث‌های آیت‌الله جعفر سبحانی)
۵. یادنامه امام موسی صدر
۶. امام موسی صدر، مصلح بزرگ اجتماعی
۷. نهضت آزادیستان و شیخ محمد خیابانی
۸. ثقة الاسلام تبریزی شهید نامدار عاشورا
۹. فدائیان اسلام: تاریخ، عملکرد، اندیشه
۱۰. مبانی فقهی. فکری مبارزات فدائیان اسلام

۱۱. زندگی و مبارزه نواب صفوی
۱۲. حرکت های اسلامی معاصر
۱۳. واتیکان، دنیای اسلام و غرب
۱۴. تاریخ جمعیت اخوان المسلمین (۲ ج)
۱۵. اخوان المسلمین چه می گویند؟ و چه می خواهند؟
۱۶. اخوان المسلمین، بزرگ ترین جنبش اسلامی معاصر
۱۷. حرکت اسلامی فلسطین از آغاز تا انتفاضه
۱۸. جهاد اسلامی فلسطین
۱۹. حرکت اسلامی الجزایر
۲۰. انقلاب در مصر
۲۱. اهل بیت در مصر
۲۲. حرکت اسلامی سودان
۲۳. بیداری اسلامی در تونس و راشد الغنوشی
۲۴. خاندان علم و تقوی، فقاقت و سیاست (درباره بیت خسروشاهی)
۲۵. اسلام سیاسی، تاریخ حرکت النهضه تونس
۲۶. نهضت های اسلامی افغانستان
۲۷. نبرد اسلام در آفریقا
۲۸. نهضت های اسلامی و انقلاب اسلامی ایران
۲۹. امام خمینی تنها گزینه شیعه و سنی
۳۰. انقلاب اسلامی و امام خمینی، مسئله فلسطین و طرح صهیونیسم
۳۱. حرکت امام خمینی و تجدید حیات اسلام
۳۲. مسائل نهضت های اسلامی
۳۳. نامه ها و اسناد سیاسی و تاریخ سید جمال الدین حسینی
۳۴. دفاع از سید جمال الدین حسینی
۳۵. مجموعه رسائل و مقالات سید جمال الدین حسینی
۳۶. اسناد وزارت خارجه ایران درباره سید جمال الدین حسینی اسدآبادی
۳۷. اسناد وزارت خارجه انگلیس درباره سید جمال الدین اسدآبادی
۳۸. زندگی و مبارزات سید جمال الدین اسدآبادی
۳۹. جمال الدین الحسینی داعیه التقرب و التجدید الاسلامی
۴۰. قصة التقرب
۴۱. فی سبیل الوحدة و التقرب

۴۲. سرگذشت تقریب (یک امت، یک فرهنگ)
۴۳. حقیقة علاقة عبدالناصر بالثورة الاسلامية في الايران
۴۴. امام خمینی و جمال عبدالناصر
۴۵. عبدالله بن سبا بین الواقع و الخیال
۴۶. اهل البيت في المصر
۴۷. اسلام و صلح جهانی
۴۸. اسلام و غرب
۴۹. اسلام و هیئت
۵۰. اسلام یا مارکسیسم؟ (به انضمام: افسانه اسلام چپ)
۵۱. ما چه می گوئیم؟
۵۲. خاطرات زندگی صبحی و تاریخ بایگری و بهائیگری
۵۳. عدالت اجتماعی در اسلام
۵۴. حقوق بشر و نظام اجتماعی در اسلام
۵۵. دو مذهب (به ضمیمه کلیسا و استعمار)
۵۶. شیعه و سنی، غوغای ساختگی
۵۷. مصلح جهانی از دیدگاه شیعه و اهل سنت
۵۸. اسلام ستیزی غرب و کلیسا
۵۹. پژوهش درباره انجیل و مسیح
۶۰. رهبری تروریسم در اروپا
۶۱. فلسفه نهضت حسینی
۶۲. گفتگوی با علمای الازهر
۶۳. اهتمام در نشر: مجموعه آثار علامه طباطبایی (۲۴ ج)
۶۴. اهتمام در نشر: مجموعه آثار سید جمال الدین اسدآبادی (۹ ج)
۶۵. اهتمام در نشر: مجموعه آثار استاد سید غلامرضا سعیدی (۱۰ ج)
۶۶. نامه های تاریخی (نامه های رجال علم و سیاست به ایشان، به اهتمام ناصرالدین انصاری)
۶۷. هفته نامه بعثت (که مقالات بسیاری از ایشان در طول ۴۰ سال در این نشریه به چاپ رسیده است)
۶۸. مجله تاریخ و فرهنگ معاصر
- آن مرحوم در ۸۲ سالگی در روز پنجشنبه ۸ اسفندماه ۱۳۹۸ ش (۳ رجب ۱۴۴۱ ق) بر اثر بیماری کرونا درگذشت و پیکرش در روز دوشنبه ۱۲ اسفند پس از نماز حجت الاسلام و المسلمین علی اکبر مهدی پور در بهشت معصومه قم به خاک سپرده شد.

مقام معظم رهبری در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت عالم مجاهد مرحوم حجة الاسلام والمسلمين آقای حاج سیدهادی خسروشاهی رحمة الله عليه را به خاندان محترم و بازماندگان و ارادتمندان و علاقمندان به آثار قلمی ایشان تسلیت عرض میکنم. ایشان عنصری خستگی ناپذیر در تبلیغ معارف اسلامی به وسیله نگارش مقالات و ترجمه‌ها و کتاب‌های متعدد در مدت ۶۰ سال از زندگی خویش بودند و انگیزه و همتی کم نظیر در تلاش برای تقریب مذاهب اسلامی و اتحاد مسلمین به کار می‌بردند. تلاش‌های دیپلماسی در دوران جمهوری اسلامی در واتیکان و قاهره نیز بخش دیگری از مجاهدت این رفیق دیرین این جانب بود. از خداوند متعال رحمت و مغفرت و حشر با اجداد طاهرین را برای ایشان مسألت می‌کنم.

سید علی خامنه‌ای

۱۰ اسفند ۱۳۹۸

و آیت الله العظمی مکارم شیرازی در پیام تسلیت خویش نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم

خبر اسف انگیز رحلت نویسندهٔ توانا و دانشمند ارجمند، حجت الاسلام والمسلمين آقای حاج سیدهادی خسروشاهی (رحمة الله عليه) مایهٔ نهایت تأسف گردید.

این نویسندهٔ توانا و مدافع عالم اسلام و تشیع در طول عمر خود به وسیلهٔ آثار قلمی اش خدمات فراوانی انجام داد و کتاب‌های زیادی از او در دسترس عموم قرار گرفت. وقف کتابخانهٔ شخصی او برای استفاده همگان به خصوص طلاب و فضلا در پردیسان قم، یکی دیگر از خدمات آن فقید سعید بود. خداوند روح او را با ارواح اجدادش محشور گرداند و به بازماندگانش صبر و اجر فراوان عنایت کند.

قم. ناصر مکارم شیرازی

۱۳۹۸/۱۲/۱۱

رضا بابایی

دانشمند محترم مرحوم استاد رضا بابایی یکی از فضیلاي حوزه علمیه قم بود. وی در روز جمعه اول خرداد ۱۳۴۳ ش (عاشورای ۱۳۸۴ ق) در قزوین زاده شد و پس از اخذ دیپلم تجربی در سال ۱۳۶۰ به تحصیل علوم دینی روی آورد. نخست در تهران نزد مرحوم حجت الاسلام دکتر شهاب ادبیات و منطق و شرح لمعه را آموخت و پس از آن به قم آمد و سطوح عالیہ را نزد حضرات آیات: اعتمادی، پایانی، محمد حسن قدیری و موسوی تهرانی فراگرفت. پس از آن در دروس خارج آیات عظام: وحید خراسانی و میرزا جواد تبریزی حاضر شد و همزمان به تألیف و تحقیق و تدریس پرداخت. وی از سال ۱۳۷۰ به

بعد به تدریس منطق، فلسفه، متون عرفانی، ادبیات فارسی و عرب در دانشگاه پرداخت و از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۷۷ سردبیری مجله قرآنی صحیفه مبین و از ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۹ مسئولیت انجمن قلم حوزه را بر عهده داشت و همزمان به کار نگارش و ویرایش کتاب‌ها و مجلات حوزه و برگزاری دوره‌های متعدد کلاس نویسندگی در قم، تهران و شهرهای دیگر پرداخت و بسیاری از نوqlمان را آموزش داد. او در مجله کیهان اندیشه با حضرات آیات: جناتی، معرفت، آصفی و عابدی شاهرودی و استادان: صاحبی، ملکیان، بهاء‌الدین خرمشاهی، مأنوس و محشور بود و از افکار آنان بهره می‌برد. بسیار می‌خواند و می‌نوشت و ده‌ها کتاب و صدها یادداشت در فضای مجازی و مطبوعات در مسائل دینی، ادبی، تاریخ معاصر و سیاست از او منتشر شد. وی در سال‌های پایانی عمر کوتاهش دچار بیماری سرطان شد و همایش باشکوهی در نکوداشت او برگزار و کتاب فرزند قلم در تجلیل از او منتشر شد. ده‌ها نفر از دوستانش در ستایش وی اشعار و مقالاتی را نگاشتند و پس از وفات نابهنگامش ده‌ها متن در روزنامه‌ها و فضای مجازی در توصیف او نوشته شد.

آثارش عبارتند از:

۱. دیانت و عقلانیت
۲. بهتر بنویسیم
۳. آیین قلم (جستارها و گفتارهایی درباره نگارش علمی)
۴. یادداشت‌های خارج از نوبت
۵. مولوی و قرآن
۶. درآمدی بر دین‌شناسی حافظ
۷. نگاهی بر اعجاز بیانی قرآن
۸. چو تخته پاره بر موج
۹. لوازم‌التحریر (پایه‌ها و پویه‌های نویسندگی)
۱۰. پیش شرط‌های پژوهش در علوم دینی
۱۱. زندگی و بندگی
۱۲. رستاخیز خون و خرد (زندگی‌نامه و مرام‌نامه امام حسین علیه‌السلام)
۱۳. لحظه دیدار نزدیک است
۱۴. نوبت عاشقی
۱۵. محمد برگزیده خدا
۱۶. ندبه‌های دل‌تنگی
۱۷. دین و دین‌داری
۱۸. این پنج تن
۱۹. بساط حکایت خوبان

۲۰. حکایت پارسایان

۲۱. قرآن کتاب زندگی

۲۲. نیایش نامه

۲۳. رستگاران

۲۴. پیشوای مؤمنان (زندگی نامه امام علی علیه السلام)

۲۵. پیوند جان و جانان

۲۶. پیشوای صالحان (زندگی نامه امام حسن مجتبی علیه السلام)

۲۷. مجموعه مقالات

وی در ۵۵ سالگی در روز دوشنبه ۱۸ فروردین ۱۳۹۹ (۱۲ شعبان ۱۴۴۱ق) بدرود حیات گفت. بر پیکر ایشان حجت الاسلام آقای وحید جدلی ها نماز خواند و پیکر ایشان در زادگاهش در بهشت فاطمه قزوین به خاک سپرده شد.

آیت الله امینی

مرحوم آیت الله حاج شیخ ابراهیم امینی یکی از علمای مشهور حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در سال ۱۳۰۴ (۱۳۴۴ق) در نجف آباد زاده شد و پس از تحصیلات نخستین به تحصیل علوم دینی روی آورد. در فروردین ۱۳۲۱ به قم آمد و در مدرسه حاج ملاصادق سکونت گزید و روزهای پنجشنبه و جمعه در درس اخلاق امام خمینی و شبهای جمعه به درس اخلاق حاج آقا حسین قمی می رفت تا اینکه ایام تعطیلی حوزه های علمیه و فصل تابستان فرارسید و دوره سه ماهه حضور او در قم به سرآمد و به زادگاهش بازگشت. سپس به اصفهان رفت و ادبیات را نزد آقایان: معلم حبیب آبادی، ملاهاشم جنتی، شیخ غلامحسین منصور، شیخ هبة الله هرنندی، میرزایحیی فقیه ایمانی و سید محمد باقر ابطحی آموخت و سطوح را نیز نزد حضرات: شیخ محمد حسن عالم نجف آبادی، شیخ علی قدیری و شرح منظومه را نزد حاج آقا صدر هاطلی و سطوح عالیه را هم نزد حضرات آیات: حاج آقا رحیم ارباب، شیخ مرتضی اردکانی، شیخ حیدر علی برومند و سید عباس دهکردی فراگرفت و همزمان از بحث های اخلاقی حاج میرزا علی شیرازی بهره می برد. مدت حضور او در اصفهان حدود شش سال بود. وی در سال ۱۳۲۶ ش به قم آمد و سطوح عالیه را نزد حضرات آیات: سلطانی طباطبایی، سیدرضا بهاء الدینی و آقای مجاهدی خواند. جلد اول کفایه را نزد آیت الله مرعشی و جلد دوم را نزد آیت الله گلپایگانی و بخش حکمت منظومه را نزد علامه طباطبایی به اتمام رساند. در درس های خصوصی علامه طباطبایی که در شب های پنجشنبه و جمعه تشکیل می شد، شرکت می کرد و بخشی از کتاب اسفار و تمهید القواعد و چند جلد از بحار الانوار و منطق شفا را در آنجا فراگرفت. سپس در درس های خارج فقه و اصول آیت الله بروجردی (ره)، امام خمینی و آیت الله گلپایگانی شرکت کرد. ایشان و آیات:

مطهری، منتظری، شیخ اسدالله نوراللهی، سیدعباس ابوترابی و واعظزاده خراسانی از پایه‌گذاران درس خارج اصول و فقه امام خمینی بودند.

وی همزمان با تحصیل به تدریس و تبلیغ دین در شهرهای مختلف و تألیف پرداخت. زمانی از آیت‌الله سبحانی از قوت علمی ایشان پرسیدم. در جواب فرمود: «او از اعیان برجستگان درس امام و علامه طباطبایی و بر ما مقدم بود. مجتهد زحمت‌کشیده و مسلم است».

مرحوم امام در اجازه به او چنین نوشت:

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين، و الصلاة و السلام على محمد و آله الطاهرين، و لعنة الله على اعدائهم اجمعين.

و بعد، جناب مستطاب عماد الاعلام و ثقة الاسلام و المسلمین، آقای آقا میرزا ابراهیم امینی نجف‌آبادی. دامت افاضاته. که مدت‌ها عمر شریف را در علوم دینی صرف نموده‌اند و بحمدالله تعالی به مراتب فضایل و فواضل نائل و به وثاقت و صلاح و سداد موصوف

می‌باشند، از قبیل حقیر مجازند در تصدی امور شرعی و حسبیه که تصدی آن در عصر غیبت ولی امر. عجل الله تعالی فرجه الشریف. از مختصات فقیه جامع‌الشرایط است «فله التصدی لما ذکر مع مراعاة الاحتیاط»؛ و نیز مجازند در اخذ سهم مبارک امام. علیه السلام. و صرف آن در اعاشه خودشان به نحو اقتصاد و صرف ثلث مابقی را در اعلائی کلمه حق و ایصال به محالّ مقرر شرعی و ایصال بقیه را نزد حقیر برای صرف در حوزه علمیه.

«و اوصیه. آید الله تعالی. بما اوصی به السلف الصالح من ملازمه التقوی و التجنب عن الهوی و التمسک بعروه الاحتیاط فی الدین و الدنیا؛ و ارجومنه ان لا ینسانی من دعاء الخیر»؛ و السلام علیه و علی اخواننا المومنین و رحمه الله و برکاته.

به تاریخ ۱۳ شهریور شعبان المعظم ۱۳۸۳

روح‌الله الموسوی الخمینی

فعالیت‌های مهم سیاسی آیت‌الله امینی از سال ۱۳۴۱ با شرکت در جلسه‌ای سری که مفاد آن اصلاح حوزه علمیه قم، تبلیغ اسلام، امر به معروف و نهی از منکر و سعی در اجرای احکام سیاسی، اجتماعی و اقتصادی اسلام بود، آغاز و بعدها به تشکیل جامعه مدرسین حوزه علمیه قم منجر شد. آیت‌الله امینی یکی از اعضای فعال آن در پیش و پس از انقلاب اسلامی بوده است.

او در مسئله بازداشت امام (ره) و تبعید ایشان به نجف و ترکیه رابط میان امام (ره) و برخی از علما بود که به دلیل این گونه فعالیت ها تعقیب می شد. از یازده نفری بود که پس از ارتحال آیت الله حکیم اعلامیه مرجعیت امام خمینی (ره) را امضا کرد. پس از انقلاب نیز در فعالیت های سیاسی گوناگون شرکت داشت و همواره مدافع امام (ره) و رهبری بود. پس از پیروزی انقلاب اسلامی مسئولیت های مختلف از سوی امام به او محول شد، مانند:

۱. نماینده امام (ره) در امور استان هرمزگان و مازندران
۲. نماینده امام (ره) در اجرای فرمان عفو در همدان، ملایر و نهاوند
۳. عضویت در شورای بازنگری قانون اساسی
۴. چهار دوره نمایندگی در مجلس خبرگان رهبری از چهارمحال و بختیاری، استان تهران، نایب رئیس مجلس خبرگان، ریاست دبیرخانه مجلس خبرگان و مدیریت و مسئولیت مجله حکومت اسلامی
۵. عضویت در هیئت امنای دانشگاه امام صادق و مجمع جهانی علوم اسلامی
۶. عضویت در جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۷. امام جمعه شهر قم

معظم له در بسیاری از سمینارهای علمی داخل و خارج کشور حضور داشت و به ایراد سخن و ارائه مقالات می پرداخت که برخی از آنان به چاپ رسیده است. او در سال ۱۳۴۴ کتاب دادگستر جهان را نوشت. این کتاب زمانی به چاپ رسید که حملات دشمن به مسئله مهدویت بسیار بود و بسیاری از جوانان می خواستند با زندگی حجت دوازدهم آشنا شوند.

برخی از تألیفات و یکه به زبان های گوناگون ترجمه شده است عبارتند از:

۱. همه باید بدانند
۲. بررسی مسائل کلی امامت
۳. بانوی نمونه اسلام فاطمه زهرا (س)
۴. دادگستر جهان
۵. آموزش دین (۴ جلد)
۶. آیین همسراری
۷. آیین تربیت
۸. انتخاب همسر
۹. اسلام و تعلیم و تربیت
۱۰. آشنایی با مسائل کلی اسلام
۱۱. معاد در قرآن
۱۲. خودسازی

۱۳. وحی در ادیان آسمانی
۱۴. در کنفرانس ها
۱۵. تعلیمات دینی، دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی
۱۶. الگوهای فضیلت
۱۷. خداشناسی
۱۸. پیامبرشناسی و پیامبر اسلام
۱۹. زن در اسلام
۲۰. آشنایی با مسائل کلی اسلام
۲۱. نماز نور چشم پیامبر اعظم (ص)
۲۲. دروس من الثقافة الاسلامیة
۲۳. مهم ترین واجب فراموش شده
۲۴. اسلام و تمدن غرب
۲۵. امامت و امامان (علیهم السلام)
۲۶. تربیت
۲۷. پرتوی از اسلام
۲۸. گفتارهای اخلاقی و اجتماعی
۲۹. جهاد با نفس
۳۰. انضباط اقتصادی

وی عالمی متواضع، اخلاقی، متعادل و باانصاف بود و در برخورد و موضع گیری با حوادث پیش آمده انقلاب و نظام همواره جانب انصاف، تعادل و تقوا را رعایت می کرد و بر حفظ زبان و احتیاط در گفتار و رفتار تأکید داشت. زمانی که مالکی برای مصلاهی قم پیدا شد، از اقامه نماز جمعه در آنجا خودداری کرد.

استاد سید جواد ورعی می نویسد:

وفات عالم ربانی، روحانی خدوم، بی اعتنای به دنیا، دلسوز ملک و ملت، دغدغه مند آینده جمهوری اسلامی، آیت الله امینی ثلمه ای جبران ناپذیر برای اسلام و جمهوری اسلامی است. شخصیتی کم نظیر که با قلم خویش به ترویج آموزه های دینی به نسل جوان پرداخت و با بیان ساده و بی آرایش خود در منبر جمعه در دفاع از مردم، صاحبان قدرت و مکتب را نقد کرد و با سلوک عملی خود سرمشقی برای طلاب و روحانیان گردید. عمری را در راه پیروزی انقلاب اسلامی و اعتلای جمهوری اسلامی سپری کرد و چون مادری مهربان و دلسوز، همواره نگران آینده نظام از یک سو و ایمان عقیده جوانان این مرزوبوم

بود. او با سیره علمی و سلوک عملی خود ثابت کرد که در این روزگاران نیز می‌توان الگویی مثال‌زدنی برای جامعه شد. محضر او همواره درس آموز بود بی‌آنکه سخن بگوید یا پند و نصیحتی کند. رحمت حق و رضوان خدا بر او باد که در آستانه ماه مبارک رمضان به ضیافت الهی بار یافت.

استاد محمدعلی مهدوی راد می‌نویسد:

فقیه جلیل و عالم نبیل، مربی پیراسته جان و پاکیزه‌خوی حضرت آیت‌الله ابراهیم امینی زندگی را بدرود گفت. آن دانشور استوارگام معاد باور از آن روزگاران که در آستانه «دادگستر جهان» به «حق خلافت و خلافت حق» می‌اندیشید و «مسائل کلی امامت» را برای روشننگری «حق حقیقت» تحلیل می‌کرد؛ تا واپسین روزگار حیات یکسر تلاش و اقدامش که به عدالت می‌اندیشید و برای روشننگری درباره ابعاد «قسط و عدل» قلم می‌زد؛ یکسر کوشید، بیداری آفرید و برای استوارسازی ایمان در جان نسل جوان و مخاطبان فراوان فراموش سپیده‌گشایی کرد. این بنده روزگاری از مستفیدان محضر پرفیض آن بزرگوار بودم که اینک با «دریغاگویی» به جان منور و روح پاکش درود می‌فرستم.

درگذشت این عالم ربانی خسارتی برای جامعه و حوزه علمیه قم بود. آن مرحوم در ۹۵ سالگی در روز جمعه ۳۰ شعبان المعظم ۱۴۴۱ق (۱۵ ردیبهشت ۱۳۹۸ش) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز یکشنبه دوم رمضان ۱۴۴۱ پس از نماز آیت‌الله نوری همدانی در مسجد بالاسرحرم حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد.

رهبرانقلاب در پیام تسلیت خویش نگاشتند:

بسم الله الرحمن الرحيم

درگذشت عالم مجاهد و پارسا مرحوم آیت‌الله آقای حاج شیخ ابراهیم امینی (رضوان الله علیه) را به حوزه مبارک قم و فضلا و علاقمندان و مستفیدان از آثار قلمی آن مرحوم و بویژه خاندان مکرم ایشان تسلیت عرض می‌کنم. عمر بابرکت این عالم بزرگوار یکسره در راه علم و کسب و نشر معارف اسلامی و نیز مجاهدت سیاسی و اجتماعی و حضور فعال در مناصب رسمی نظام جمهوری اسلامی همچون امامت جمعه و عضویت در مجمع تشخیص مصلحت و مجامع تصمیم‌گیر حوزوی، مصروف گردیده است، همچنان که سلوک فردی ایشان نمونه‌ی چشم‌نوازی از پارسائی و پرهیزگاری و بی‌اعتنائی به جاذبه‌های مادی را مجسم ساخته است. رحمت خدا بر این روحانی انقلابی و صادق و مجاهد باد. از خداوند متعال مغفرت و رضوان الهی برای ایشان مسألت می‌کنم.

ستیدعلی خامنه‌ای

۶ اردیبهشت ۱۳۹۹